

کول سوو

مجله بیهگ مهفتانه گشتی به له لاین
ده زگای رووشنوویری (شهفهق) بلاونه کریهگ

شماره (٤٣) ئیلوول (٢٧٠٩-٢٧٠٨) کوردی (٢٠٠٩) میلادی

ئه را چه مالکی داوای وه خشین له خه لک
هه له بجه نه کرد؟
که س سه رکه فتگ له روی کوومه لایه تیه وه
کیه؟
ئه را گه ردین شوون خوه شگوزرانی پیاگه یل دروو
چه رمگ دهن

RADIO SHAFQAQ
BAGHDAD FM 102

www.shafaq.com

هەرچەن پارت دادوگەشەوه پیداین دەسلتدار لە تورکیالە یەن چەن سالی دوایخەره‌له‌تورکیادامەزریا؛
وه‌لی وه‌ به‌رنامە‌گ ریکوپیگ وچروپ تویه‌نس زوی دەسلت له‌ولتە‌گە‌ی‌بگریه‌گە‌ه‌س و دەس کە‌قه‌یل
گه‌ورایگ ئە‌را مللە‌ت تورکیاوه دەس باریگ وه‌ تاییه‌ت له‌ بواری مه‌جال نابووری و‌دوای‌خ‌ریش له‌گامیگ
بی وینه‌ئامانج خوه‌ی ئە‌را چاره‌سه‌رکردن کیشه‌ی کورد له‌ولتە‌گە‌ی‌خستە‌روی وه‌ی جووره‌گوپریان بی
وینه‌یگ له‌ سیاست ناوخوه‌یی له‌میزوو نوو تورکیاوه دی هاورد. بی گومان پروژە‌گە‌ی ئە‌ردوگان ئە‌را
چاره‌سه‌رکردن کیشه‌ی کورد له‌ولتە‌گە‌ی وه‌ل ناره‌زاییه‌تی و‌دوژمنی دو لایه‌ن سه‌ره‌گی له‌ی ولتە‌روی وه‌
روی بووک ک ئە‌وانه‌یش جە‌نه‌راله‌یل و‌سه‌رکرده‌یل سه‌ربازی و‌ دویم پارتە‌یل شۆفینی و‌ پانتورکیزم تورکیان
ک وه‌ هویج شیوه‌یگ ناخوازن باس کیشه‌یگ وه‌ ناو کیشه‌ی کورد له‌ولتە‌گە‌یان بگریه‌ی و‌ ته‌نانه‌ت هانه
ئە‌و باوه‌ره‌خستنه‌ روی ئی کیشه‌خە‌ت فرمزه‌ونه‌بایه‌د هویج لایه‌ن یا کە‌سیگ ئشاره‌توه‌ پی بکه‌یگ. له‌و
لایه‌شو پارت داد و‌ گە‌شه وه‌پیداین له‌مه‌لمه‌ته‌یل راگە‌یاندن خوه‌ی له‌هه‌لوژاردنه‌گان په‌رله‌مانی وه‌
تاییه‌ت له‌ ناچه‌یل کورد نشین قه‌ول داگ کیشه‌ی کورد وه‌ شیوه‌ی ئاشتیانه‌و دویر له‌ خوینریژی چاره‌سه‌ر
بکه‌یگ و‌ وه‌ی قه‌ول خوه‌یه‌تویه‌نس دەنگه‌یل فراوانیگ له‌پارتی‌گایه‌یل و‌شاره‌یل و‌ئاویه‌یل کوردنشین وه‌
دەس باریگ و‌جوور دەسپیکیش چەن گام گرنگ ئە‌لکرد له‌وانه‌یش دانان ته‌له‌فریۆنیگ وه‌ زوان کوردی
و‌ سه‌رله‌نوو هاورده‌وه‌ی ناوه‌کوردیه‌گان ئە‌را ناوچه‌ و‌ ئاویه‌کوردنشینه‌گان ک وه‌رجه‌له‌ناوه‌یل تورکی
ئە‌رایان دانریویگ ؛ ته‌نانه‌ت له‌ئاخرین هه‌وایش ژنه‌فتیم ک حکوومه‌ت ئە‌ردوگان ری داگە‌ک به‌ش زوان
کوردی له‌ زانکۆ یا جامعه‌ی ماردین له‌کوردستان تورکیاواز بگریه‌ی. دیاره‌ته‌قلاگان پارت داد و‌ گە‌شه‌وه
پیداین ئە‌را چاره‌سه‌رکردن کیشه‌ی کورد ته‌قلایل جددین و‌ته‌کتیکی نین و‌ ئی پارتە‌نه‌خوازی کیشه‌یگ
ک ده‌یان ساله‌حکوومه‌ته‌یل وه‌رین تورکیاوه ئاگر و‌ ئاسن وه‌لیا ره‌فتار کردنه‌له‌ ری ئاشتیانه‌چاره‌سه‌ر
بکه‌یگ ؛ مه‌نگه‌سه‌و ک ئی پارتە‌چوین بتویه‌نی جە‌نه‌راله‌یل و‌ پارتە‌یل نه‌ته‌وه‌په‌ره‌سې تورت قانج بکه‌یگ
یا گوشار بخیه‌گە‌یانیا تا ئە‌وانه‌یش چاره‌سه‌رکردن کیشه‌ی ملله‌تیگ گه‌ورا له‌ولتە‌گە‌یان وه‌ شیوه‌ی
ئاشتیانه‌قه‌بوول بکه‌ن؛ ک ئە‌گەر پارتە‌گە‌ی ئە‌ردوگان تویه‌نس پروژە‌گە‌ی له‌وه‌ره‌به‌سې جە‌نه‌راله‌یل و‌
نه‌ته‌وه‌په‌ره‌سه‌یل تورکیاقورتار بکا و‌کامه‌یل گه‌ورتری ئە‌را چاره‌سه‌رکردن کیشه‌گە‌ئە‌لگری وه‌ راسی
تویه‌نستگه‌گریه‌کووره‌ی روژه‌ه‌لات ناویراس و‌ازبکا.

سەر نوێسەر

44

مه‌مه‌د مه‌ه‌دی جه‌واهری
وه‌ئاخرین گه‌ورا شاعره‌یل
کلاسیکی عه‌ره‌ب دانریه‌یگ.....

30

قه‌یری له‌ نه‌ندامه‌یل ماڵبات
به‌درخانیه‌یل هس وه‌گرنگی
ونه‌همیه‌ت چه‌کلاری کردن.....

6

ئه‌ مانگ کانون دویم سال 2010
عیراق وه‌ پرووسه‌یگ گرنگ یا
موهم و‌ چاره‌نووس.....

سەر نوێسەر

عه‌لی حسین فه‌یلی

به‌رئوه‌به‌ر نویسانن

ماجد سویره‌میری

ده‌سته‌ی نویسه‌ره‌یل

جه‌مال ئە‌رکوازی

ئاراس جواد

سارا عه‌لی

نسرین میرزا

ئارام حه‌سه‌ن

ئاماده‌کردن هونه‌ری

له‌یس عیسا ئیبراهیم

Tel:

07901373702

7403411

8836604

gullsoo@shafaaq.com

نرخ 1000 دینار

- 4 هه‌کاره‌یل ته‌قینه‌وه‌گان روژ چوارشه‌مه‌می خوینین له‌ به‌غدا .....
- 8 ئە‌میریکا و‌ سیاسه‌تیگ پراگماتیک .....
- 11 ده‌ور جایه‌ل له‌ په‌رله‌مان و‌ حکوومه‌ت ئاینده .....
- 15 نیشانه‌یل نه‌خشه‌ی سیاسی ئاینده‌یی هیزه‌یل سیاسی عیراقی .....
- 18 مه‌سه‌له‌ی کورد وه‌بی ئۆجه‌لان .....
- 23 ریگه‌یل به‌خته‌وه‌ری هاوسه‌رگیری .....

خاوەن ئه‌م‌تیا‌ز ده‌زگای رۆشنی‌ری و‌ راگه‌یاندن کوردی فه‌یلی(شه‌هق)

هوکارهیل تهقینهوهگان رووژ چوارشه ممه‌ی خوینین له به‌غدا

جهواد کازم

له شوین رمیان رژیم به‌عس وهه ئه‌وشانن هیزهیل ئه‌من و پۆلیس وجهیش عیراقی سه‌راسهر سنوورهیل ولات وهل ولاتهیل هاوسا وه بی پاسه‌وان مه‌ن وسنوورهیل ولات له وه‌راوهر تیرۆریستهیل و پیاوهیل ده‌زگا موخابه‌راتیه‌گان ولاتهیل هاوسا واز بوی وگروو په‌یل تیرۆریستی وه‌هاوکاری به‌عسیه‌یل وتیرۆریسته‌یل قاعیده‌وه ناو لایه‌نه‌یل ئسلامی جووروه‌جوور دامه‌زریان و ده‌س کردنه‌کرده‌وه‌یل ته‌قینه‌وه‌له‌عیراق وه‌گشتی و به‌غدا وه‌ تاییه‌ت ویه‌گم کرده‌وه

که‌ورا نزیکه‌و کرد و ئه‌گهر فودره‌ت په‌روه‌دگار و هوشیاری مه‌ردم نه‌ویاتگ؛ وه‌نه‌ ئه‌و جه‌نگه‌تا ئیسه‌یش وه‌رده‌وام بوی و شایه‌د نه‌گ ته‌نیا عیراق به‌لکم زوورم ولاتهیل ناوچه‌گه‌وجه‌هان ئسلامیش بگرداگه‌وه‌ر. بی گومان ههر گروویگ یا

ریگخراویگ سیاسی یا عه‌سکه‌ری وه‌بی ده‌سمبه‌ت وپشتگیری لایه‌نیگ وه‌ ته‌نیا نیه‌تویه‌نیگ چالاک‌ی بکه‌یگ و ئه‌و گرووپ وده‌سه و تاقم تیرۆریسته‌یک تائیسه‌یش هه‌ره‌شه‌له‌گیان و مال مه‌ردم که‌ن وه‌ بی

کوومه‌ک نیه‌تویه‌نن کاربکه‌ن؛ به‌س یه‌گم هووکار یا عامل ئه‌را وه‌رده‌وامی کرده‌وه‌یل تیرۆریستی پشتگیری لایه‌ن یا ولاته‌یله‌ک هه‌رگام له‌لیان هانه‌شوین به‌رژه‌وه‌ندی تاییه‌ت وه‌ خوینیان و ئه‌رایان گرنگ یاموهم نیه‌رووژانه‌جه‌ن نه‌فه‌ر وکی له‌عیراق بکوژی‌ه‌ی به‌لکم گرنگ ئه‌وه‌سه‌ک به‌سه‌نه‌ئامانجه‌یل خوینیان. هووکار دویم کۆنترۆل نه‌کردن ده‌سه‌و تاقمه‌تیرۆریسته‌یگان مه‌سه‌له‌ی داشتن ماوا یا حازنه‌س؛ ههر گروویگ سیاسی یا عه‌سکه‌ری ئه‌را ئاسان بوین کاره‌گانی نیاز وه‌ شوینیگ یاماوا‌یک ئه‌من دیری ک بتویه‌نی له‌ تی وه‌ ئازادی هاشوو بکه‌یگ ومه‌ردم ئه‌و ناوچه‌یله‌وه‌لیا هاوکاری بکه‌ن و ئی مه‌سه‌له‌له‌شوین رمیان رژیم به‌عس له‌پاریزگایه‌یل ئه‌نبار و دیاله‌دیمین ک ئه‌گهر عه‌شایر له‌چه‌کداره‌یل به‌عس و قاعده‌هه‌له‌گه‌ردیا‌نه‌و؛ تا ئیسه‌یش نه‌ هیزه‌یل ئه‌مریکا ونه‌یش هیزه‌یل عیراقی نه‌تویه‌نستن ئه‌و ناوچه‌یله‌ئارام و له‌ده‌س ئایم کوژی‌یل نه‌جاتیان بیه‌ن. ئه‌جا له‌ شوین ئه‌وه‌گ هیزه‌یل بیداری یا سه‌حوه‌له‌ناوچه‌یل جووروه‌جوور ولات دروس کریان ودامه‌زریان؛ چالاک‌ی تیرۆریسته‌یل وه‌ شیوه‌ی دیار و وه‌رچه‌ویگ که‌مه‌بو‌ی وفه‌ره‌له‌ناوچه‌یل ولات له‌چه‌کداره‌یل به‌عس قاعده‌پاگه‌و کریان و ئاسایش نسبیگ له‌ولات به‌رقرار بوی. ویه‌یش هیه‌شت حکوومه‌ت عیراق هه‌س وه‌ ئاسایش بکه‌یگ وگامه‌یلی ئه‌را ئاسایی گردنه‌وه‌ی بارووه‌زع ولات وه‌ تاییه‌ت له‌ به‌غدا و و ئه‌نبار و دیاله‌ئه‌لگری و حکوومه‌ت عیراقی له‌ دوای ده‌رچگن هیزه‌یل ئه‌مریکی له‌ناو شاره‌یل؛ ئه‌وچه‌ره‌بوغرا بوی فه‌رمانداک بایه‌د دیواره‌چه‌مه‌تویه‌نه‌گان ناو شار به‌غدا له‌ ماوه‌ی چل رووژ لاوریه‌ن و یه‌یش هیه‌شت هیزه‌یل ئه‌منی ولات له‌ئه‌نجامداین ئه‌رک

وکاره‌یلیان سه‌سو بوون؛ له‌و لایشه‌و ولاته‌یل هاوسا ک هه‌رگامیان وه‌گووره‌ی پلان وسته‌راتیجی خوینیان له‌عیراق کارکه‌ن ته‌قالا که‌ن وه‌ ههر قیমে‌تیگ بویه‌بارووه‌زع ئه‌منی ولات بشیونن تا وه‌ ئامانجه‌یل خوینیان به‌رسن درێژه‌ده‌نه‌کرده‌وه‌یل خوینیان وه‌ وشیار زیاری وه‌زیر کاروبار خارجه‌ی ولات له‌ته‌سریح تاییه‌تیگ وه‌ شیوه‌ی ئاشکرا گشت ولاته‌یل هاوسا وه‌ ده‌س خسته‌ناو کاروبار عیراق و وه‌دی هاوردن نا‌ئه‌منی تاوانبارکرد؛ وه‌ ههر حال تویه‌نیم ته‌قینه‌وه‌گان رووژ چوارشه‌مه‌می خوینین ئه‌را چه‌ن هووکار یا عامل سه‌ره‌کی بوه‌یمنه‌و ک ئه‌یانه‌ن؛

1- سه‌سو بوین ده‌زگا ئه‌منیه‌گان ولات له‌ئه‌نجام داین ئه‌رکه‌گیان.

2- درێژه‌ی ته‌قالاگان ولاته‌یل هاوسا ئه‌را شیوانن بارووه‌زع ئه‌منی ولات ئه‌را به‌رژه‌وه‌ندی خوینیان وه‌ تاییه‌ت ته‌قالای هه‌رگام له‌ولاته‌یل هاوسا ئه‌را ئه‌وه‌گ ئه‌نجام یا نه‌تیجه‌ی هه‌لوئاردنه‌یل په‌رله‌مانی ناینده‌وه‌ لای خو‌یا بشکنیکه‌و تا له‌ ری لایه‌نه‌یل سه‌ر وه‌ خوینیان؛ له‌ ههر بریاریک چاره‌نویسساز ولات به‌شداربوون.

3- ناته‌بابی وکیشمه‌کیش له‌ناو‌نی هیزه‌یل سیاسی ولات وه‌ تاییه‌ت له‌ ناو‌نی کوتله‌یل که‌ورای ناو په‌رله‌مان عیراق.

4- ته‌قالای ئه‌مریکیه‌گان ئه‌را سه‌رله‌نوو هاوردنه‌وه‌ی به‌عسیه‌یل ئه‌را ناو پرووسه‌ی سیاسی ولات وئه‌نجامداین گه‌فتوگوو وهل سه‌رگرده‌یل به‌عس له‌ولات توریکیا.

5- کله‌وخواردن زوورم ئه‌فسه‌ره‌یل ئه‌منی رژیم رمیاگ به‌عس ئه‌را ناو ده‌زگا ئه‌منیه‌گان وهاوکاری کردنیان وهل گرووپه‌تیرۆریسته‌یگان.

6- ده‌خالت کردن به‌عزی له‌ لایه‌نه‌یل سیاسی عیراقی له‌کاروبار ده‌زگا ئه‌منیه‌گان پۆلیس وئاسایش وجه‌یش.

دیموکراسی و نالشته و کردن هویر دیکتاتوری

جاسم سه غیر

عیراق و کوردستان ئهوه ز کردن ئمیتیارهیل

خهلف غه قوور

دیکتاتوریگ مللت عیراق له گشت نهته وهیل و لایه نهیل سیاسی و کومه لایه تی توپشی هاتن بویه بایس کاریگه ری ناپن له بان بارووزع کوومه لایه تی و سیاسی ک پرپوی له زولم و خراوی ک ناشکراس نهتیجه ی ئه ی زولم و زووریهیل بویه بایس نالشته و بون دهسلات و پشتگیری نه کردن هاوولاتیهیل له ی هه و جوورگ ئه ی حکومه ته ئویشیگ ک حاکم زالم و هتته هه میسه یی نین .

گشت ئنسان هویشاریگ زانیگ ک دهسلاتیهیل دیکتاتوری گشت جاریگ ته قالا کردنه ک دیکتاتوریهت و زولم له کوومه لگا په خشه و بکهن ئه وهیش وهی خاتره ک ئه ی هویره وهل ئامانج یا هه ده فیلیان گونجیه ییگ و ته قالیگه تا هاوولاتی وه حقوق خودی داوا نه که ییگ. له میژوو یا تاریخ رووزه هلات وه شیوهی گشتی و عیراق وه تاییهت باوهرهیل مهردم له دیکتاتوری پشتگیری زیاتریگ کهن تا نازادی ئه وهیش وهی خاتره ک لایه نهیل دیکتاتوری ته قالیگه کردنه تا دیدگای مهردم و کوومه لگه وهره و خودیان بکیشن .

به ی ئه یه بارووزع ئه و رووزگاره بوی ک عیراق که فتویده زیر دهسلاتداری سهدام دیکتاتور ک دریزه ییگ بوی له دهسلاتیهیل دیکتاتوری گوزه شته له شوون رمیان هه میسه یی دهسلات دیکتاتوری خودر نازادی و دیموکراتی عیراق رووشنه و کرد و له شوون شه ش سال له دامه زرانن دهستگایل دیموکراتی و جیوه جی کردن ئه رک یا واجیهیل دیموکراتی که مه که مه شادی و به خته وهری و خودشالی له ناوینی هاوولاتیهیل و مللت په خشه و بوی و عیراق وهره و خاسی گام نا وهیه باووت سروشتی یا ته بیعیگه وختیگ دهسلات دیکتاتوریگ نالشته و کریه ییگ و دیوکراتی و نازادی له ولات په خشه و بود و له دیاردهیل ئه ی نازادیه ییله ک ئه را مللت عیراق وهدس هات بهرپایی ئاههنگ یا مه راسم دینی وه شیوهی نازادیگه له ی رووزیهیل شادی و خوشی ئه رمان ناشکرا که ییگ ک هه رچه نیگ له دیکتاتوریهت زولم و دیمنه و زخم داره و بویمه تویه نیم یه ک تره ک تیمار بکه ییم و وه ئومیدیهیل تازه دریزه بیه یمنه زیانمان.

له عیراق تازه و دیموکراتی ته قالا کریه ییگ ک دهسلاتداری دادوهرانیگ جیوه جی بکریه ییگ ک هاله بهرژوهندی ئیمنه و جیل یا پشته ییلبیگ له شوونمان تیهن .

له مانگ کانوون دویم سال ۲۰۱۰ عیراق وه پرووسه ییگ گرنگ یا موهم و چاره نویس سازا گوزهر که ییگ ک ئه ویش پرووسه یی هه لوژانن ئه نجوومه ن نوینه ریهیل عیراقه. له عیراق دویای سهدام ئشاره ته ییل سه رته تایی ئه وه بوین ک پرووسه یی سیاسی فره رنگ بوی و ئه وه ک له لای فره ییگ له تاک عیراقی ره سمی نه کریا، له ناو هو ل یا قاعه و له بیان ته خت سه رۆکایه تی عیراق وه چه و دوینریا.

وهل ئه وه ویشا وه گووره ی خواست ئه وه بوی ده رفه ته ییل یا فورسه ته ییل هه لئه که هفت و، وه سه به ب له هویره و بردن تاریخ وهرجه عیراق تازه چه نه ها سته م له بان ریگه ی پرووسه یی سیاسی و دیموکراسیه نتکردن عیراق دروسکریان، ئه یه بیجگه ئه وه ک وه سه به ب کرده و ی تیروستی و ئه قلیهت شه رفرووشیه وه گه شه کردن له پرووسه یی سیاسی و گه شه ی کوومه لایه تی وه ک خواستیگ نه چیه رییه وه.

له ماوه ی ۶ سال دویای قورتاربوین عیراق له حوکم درنده ترین دیکتاتور سهدی (۲۰ و ۲۱) له روی سیاسیه وه هه نکام گه ورا له بان

ناست ناو خود یا مه حهل و ده یشته وه نریاگه. هه رچه نی هه رییم کوردستان وه ک هه رییم ییگ فیدرال نمونه ی ئی هه نکامیه یله بویه، وه ل له گشت ئاستیهیل چه وهری زیاتر له هه رییم و به غدا یی کریاگه و جه خت له وه کریاگه هه رچی زویتره پرووسه یی سیاسی و دیموکراسی گه شه وه یی بدریه ییگ و له ی باو ته وه نمونه ی خاسیگ پیشک شه بکریه ییگ.

هه رییم کوردستان عیراق له ماوه ی ۱۸ سال گوزه یشت وه قوناغ جوورا و جوورده گوزهر کردگه و له بان ناست ناو خودی و هه رییم و ناو ده وله تی روی وهری هه ردوگلا یه ن پشتگیری و دوشمنایه تی بویه سه وه، وه ل له ئه نجام ئاسو حوکم دیموکراتی له ی ئه زمونه ده رکه فته گه.

هه لوژاردن ئی جاره ی په رله مان و سه رۆکایه تی هه رییم کوردستانه، گه شه ی سیاسی و کوومه لایه تی و چالاکی ریخریاگه ییل مه دنی و پیشیه یی و نازادی رووزنامه گه ری و ده رکه فتن جموجویل و

جویله ی ژن و جایه له ییل و فره رنگی په رله مان و چه نه ها چشت تر هه ق خودیه وه ک گام خاسیگ ته ماشا بکریه ییگ وه ئاراسته ی دیموکراتیه تکردن زیاتر .

بیگومان ئه یانه به س نین ئه را ئه وه ک ئیمه وه ک مؤدیلیگ پیشک هفتگ ته واو ته ماشای بکه ییم، به لکوو چه نه ها گرفت و سته م هه س ک هه وه چه وه خه بات وهرده وام دیرن ئه را ئه وه ک هه رچی نازادی زیاتر رووزنامه گه ری و قسه و باس و کار سیاسیه وهره و نوا بووه ییم تا راده ییگ تاک کورد له وهرانوهر مه شقکردن هه قه یلی هس وه ترس و نیگه رانی نه که ییگ و قانون و وه شیوه ییگ سه روه ر بووگ دادوهری کوومه لایه تی ئه را گشتی دابین بکریه ییگ .

به شه عه ره بیه گه ی عیراق ک شه ش ساله له حوکم سهدام حسین قورتاری بویه، هیما ی وه دس نه وین ئه من و ئاسایش و کیشمه کیش تایه فی و نه ته وه په رسیه وه نالنیگ و مه یداننیگ نیه کیشمه کیشیه ییل سیاسی وه خاسی له تی بووریه ییگه رییه وه.

دەور جاھیل لە پەرلەمان و حکوومەت ئایندە

زانبار مەجید

(٤٠) ھزار کیلۆمەتر دوچارە، دەل شوون نیشتەجیبوین کوردەیل نزیكەى (٧٥) ھزار کیلۆمەتر دوچارە قەیریگ ناوچەى وەك كەركوك لەسەردەم سەدام تەعریب كریانەتا نەسبەى كورد لەو ناوچەیلەلەوهرانوهر نەتەوہیل تر داوہزیگ. سەرۆك ھەریم كوردستان ھەمیشەناشكرای ئەوہكردگە، ك بايەسەكەركوك بايگەوہنەرا بان ھەریم كوردستان و يەيش وەجى وە جیكردن راپرسى يا ئستفتايگ لەو ناوچەیلەنەنجام دريەيگ ك لەقانون وەنەرەتى عىراق ئشارەت وەپى كریاگە، وەل وەخت ئەنجامداين ئەو راپرسىئەرا چەنەھا جار لەلایەن حكوومەت بەغداوہدویاگەفتگە. وەل ئەوہیسا يەكیگتر لەو باوہتەیلەك بویەسەسەبەب ناكوكى ناونى حكوومەت ھەریم كوردستان و حكوومەت مەركەزى بەغدا، ئەویش باوہت ھیز سەربازى پيشمەرگەس لە ھەریم كوردستان و عىراق و جود ھیز پيشمەرگەلەنزيك مەرزەیل ھەریم كوردستان و عىراق چەنەھا جار لە ناونى ئەو ھیزەیلەو ھیزەیل عىراق ناكوكى لەلى كەفتەسەوہ. رۆبەرت گەيتس وەزیر وەرگری (دفاع) ئەمريكا لە بەغدا ئاشكرای ئەوہكرد ك حكوومەت ھەریم كوردستان و حكوومەت بەغدا وەورجەدەرچگن تەواو ھیزەیل ئەمريكا لەولات، بايەسەئەو ناكوكیەیلەچارەسەربكەن. شایەن باسە، بریار یا قەرارەتا سال (٢٠١١) ھیزەیل ئەمريكا وەتەواوى عىراق بیلنەجى.

ناكوكیەیل ناونى حكوومەت ھەریم كوردستان و حكوومەت مەركەزى عىراق ، باوہت سەرەكى وگفتوگوو ناونى نوری مالكى و مەسعوود بارزانى بوى. ئەمريكا داوا لەو دو سەرگردەكەيگ وەرچەكووتايى ئەرك ھیزەیل ئەو ولاتەلەعىراق رىگەچارەيگ ئەرا ئەو باوہتەیلەبەكەدەندەدى. نوری مالكى سەرۆك وەزیرەیل عىراق ئەرا دیدار وەل سەرۆك ھەریم كوردستانا سەردان سلیمانى كرد و، وەگوورەى ھەوالەیل میدیایەیل ئەوہبوى مالكى ماوہى دو رووژ لەھەریم كوردستان وەل وەرپرسەیل حكوومەت ھەریم كوردستان لەناكوكیەیل ناوئیان گفتوگوو كرد. وەگوورەى راپۆرت یا تەقیریر میدیایەیل، چوینیەتى دابەشكردن داھات نەفت سەرەكیترین باوہت ناكوكى ناونى حكوومەت مەركەزى و حكوومەت ھەریم كوردستانەو نوری مالكى لەو باوہتەوہول مەسعوود بارزانى سەرۆك ھەریم كوردستانا گفتوگوو كردگە. لەشوون شەش سال لەرمیان حكوومەت دكتاتۆرى سەدام لەعىراق ھیمان قانونیگ پەسەن نەكریاگەئەرا چوینیەتى دابەشكردن داھات نەفت و يەيش بویەسەسەبەب ئەوہك وەز عىراق لەرۆى ئاوەدانىەوہگەشەنەكەيگ. دیاریكردن مەرز سى پاريزگای كوردنشین، يەكیگەلەو خالەیل ناكوكى ناونى حكوومەت بەغداو حكوومەت كوردستانە، ئمجا وەگوورەى قسەى وەرپرسەیل بەغدا روى وەر ئەو پاريزگا نزیكەى

ھەریم كوردستان و عىراق

گۆل سوو

مەردم كوردستان وەچەويگ ترەوہتەماشای كوردستانەگەيان بکەن و خوەش ولاتەگەيان بتوان و ھەول بىەن زياتر ئاوەدانىەو بکەن و لەگشت مەيدانىگەوہخزمەتى بکەن ، ھەر لەوہر ئەوہيش جاريگتر زوورم ھاوولاتیەیل كوردستان وەرگرتينیگ فرەوہمتمانەى خوہيان بەخشانەئى پەرلەمانەو، وەشيوازیگ دیوكراسى و دوير لەتون وتيزى و زوورملى كەفتنەرى وەرەو سەندوووقەیل دەنگداين تا دەنگ خوہيان بىەنەئەو كەس و لایەنەك خوہيان وەنوینەر راسەقینەى خوہيان زاننەى. ئمجا لەيرا ئەوہك ئیمەئشارەت وەپى كەيم كارەیل دوياى پیکهاوردن پەرلەمان تازەو حكوومەت تازەس، ك كارکردنیگەئەرا جى وەجیكردن ئەو قەولەیلەك دانەسەى ھاوولاتیەیل كوردستان لەگشت مەيدانەیل ژيان، لەوانەيش : مەيدان سياسى و ئابوورى كوومەلایەتى و خزمەتگوزاریەیل تر . بيگومان ھەر لەوہر ئەوہيش چەوہرى ئەوہكریەيگ ئەو حكوومەت تازەك لەلایەن لیست كوردستانىەوہدانریەيگ تەنيا لیستیگەك تویەنستگەمتانەى فرەى ھاوولاتیەیل كوردستان لەھەلوژاردنەیل پەرلەمان كوردستانى ئى دوياچارەوہدەس باریگ ك خزمەت فرەيگ پيشكەش بەكەيگەمەردم كوردستان لەگشت ناوچەیل جياجياى كوردستان و لەھەمان وەخت چەوہرى ئەوہكریەيگ ئەو پەرلەمان و حكوومەت تازەگشت كیشەیل مللەت كورد چارەسەر بەكەيگ چ لەئاو خود كوردستان چ لەدەيشت كوردستان .

لەولاتەیل پيشكەفتگ دونیا، جاھیل دەورىگ كاریگەر و دیارى وەپى دریاگە لەناو دەسلاتەیل ياسا یا قانوندانانين ك پەرلەمانەيا دەسلات جى وەجیكردن ك حكوومەتە، لەوہر ئەوہ و جود ئەو ھیز فرەو كاریگەرە لەشوونەیل دەسلات ئەرا خوہى پيشكەفتگی و تواناو ھیز ئەو ولاتەنیشاندەيگ. لەپەرلەمان ئایندەى كوردستانیش و جود نەسبەى خاسیگ لەجاھیلەیل خاوەن فكرەو ھيروئەراى چوین پيشكەفتگ و تازەگەر ماىەى خوہشجالىەو چەوہرى ئەوہلەلى كریەيگ ك پەرلەمان بووگەپەرلەمانیگ نموونەيى و زینگ، ك داواكارىەیل گشت چينەیل جياجياى مللەت كوردستان جى وەجى بکەيگ و ھاوولاتیەیل كوردستان ئەوان وەنوینەر راسەقینەى خوہيانن بزائن و ئەو قانون و بریارەیلەك پەيوەندى وەچارەنويس مللەتەگەمانەوہدیريگ بتویەنیگ وەشيوەى خاسیگ تاوتوى یا مناقشەى بکەيگ و جى وەجیان بکەيگ. وەل ئەوہيشا دەسنيشان كەم و كوریەیل بکەيگ و بتویەنیگ چارەسەر ئەرايان بوینیگەوہو خزمەتگوزارى برەسنیگەگشت ناوچەیل كوردستان و ئاوايەیل كوردستان ئاوەدانەو بکەيگ و ژيانیگ بەختەوہرو شایستەئەرا گشت چينەیل جياجياى ھاوولاتیەیل كوردستان دەسەوہر بکەيگ. ئەو رەخنەو گلەپيەك ئیسەلەلایەن چينەیل جووراو جودر مللەتەگەمانەوہلەدەسلات كریەيگ نەمینیگ و ئالشت بووگ ئەرا رازیبوین و دەسخوہشكردن لەحكوومەت و جاريگتر

کووچ کردن و چاره‌نویس نادیار

باوگ ناراس

له‌چهن دهیهی گوزه‌یشته‌له‌میژوو خویناوی عراق، دیاردهی کووچ کردن هاووولاتی‌هیل عراقی ئەرا ولات‌هیل ههنده‌ران دەس وه‌یی کردگه‌وه‌لی له شوین ئەوه‌گ حزب به‌عس نازی وه تایبەت باند یا عسابه‌گه‌ی سه‌دام دەسلات عراق گردن‌ده‌س ، کوشتن و‌برین وزندان و‌کووچ زوورمه‌لی وجه‌نگه‌یل په‌یایه‌ی و‌گوشاره‌یل ده‌روینی له‌بان مللەت عراق وه‌تایبەت نیشتمان‌په‌رومه‌ریل عراقی زیاتره‌و بوی و‌فه‌رله‌ هاوولاتی‌هیل عراقی وه‌تایبەت جوانه‌یل ژیان له‌لیان تیەل بوی و ئەرا نه‌جات داین گیانیان ریه‌یل پر له‌خه‌ته‌ر گردن‌وه‌ر تا خوه‌یان بره‌سنه‌ه‌ولاتیگ هاوسا یا ولاتیگ ئۆروپی تاوه‌نارامی بژیەن .

وه‌ل مناله‌یل ئەو ولات‌ه‌یله‌سه‌رحه‌م بواره‌یل ژیان . بی گومان مه‌رگ ومردن حه‌فه‌وه‌ه‌ر گیانله‌وه‌ریگ رووژیگ له‌رووژه‌یل دنیا وه‌خوه‌شی وته‌نگیه‌گانی هیلگه‌جی و‌کووچ ئەبه‌دی ئەرا جه‌هان ئاخه‌رت که‌یگ و‌هاوولاتی‌هیل په‌نابه‌ر عراقی له‌ی بنه‌ما یا قاعده‌وه‌ده‌ر یا موسته‌سنا نین وه‌ه‌رئان شایه‌د هاوولاتی‌گ کووچ دویایی بکه‌یگ ومناله‌یلی له‌غهریبی بیلگه‌جی ئەجا خه‌یال ئەوه بکه‌ئه‌و مناله‌ک زووان وره‌فتار و‌کردار و‌فه‌ره‌نگ ئەو کوومه‌لگایه‌یل بیگانه‌وه‌گشتی گریگه‌خوه‌ی، چ په‌یوه‌ندیگیان وه‌ل نیشتمان دالگ و‌فه‌وم و‌که‌سوکاریان له‌ولاتی‌هیل خوه‌یان مینی و‌چه‌وه‌سه‌ریان تیەی و‌چاره‌نویسیان و‌ده‌رو کووچووگ؟ بی گومان ئەوانه‌گ له‌ته‌مه‌ن منالی وه‌ل باوگ ودالگیان کووچ کردنه‌و ئەوانه‌یش ک له‌وره‌له‌دالگ بوینه، دی نه‌ خوه‌یان وه‌هاوولاتی رووژه‌لاتی یا شه‌رقی زانن نه‌یش په‌یوه‌ندییان وه‌ عراق و‌کوردستانه‌و مینی.

له‌کوتایی وه‌بی یه‌ک ودو ئویشیم ک مه‌سه‌له‌ی کووچ کردن ئەرا ولات‌ه‌یل بیگانه‌وه‌ل گشت لایه‌نه‌یل ئیجابیی، لایه‌نه‌یل سلبی فه‌ره‌گیگ ئەرا خیزانه‌یل ومناله‌یلیان دیری و وه‌ جوړه‌ت تویه‌نیم بویشم، زوورم نه‌گشتیان، زوورمیان یه‌کم چشتیگ له‌ده‌سی ده‌ن ژن ومناله‌ودویاخریش تویش بیه‌ریه‌یل ده‌روینی و‌چاره‌نویس نادیار تیەن ، په‌ندیگ پیشان هه‌س ئویشیگ کوچگ له‌شوین خوه‌ی سه‌ینه، به‌س ئەزیزه‌یل مادام ئیوه‌له‌نیشتمان و ولات خوه‌دان سه‌ینین خوه‌دان و‌خیزانه‌یلدان سه‌رگه‌ردان نه‌که‌ن و‌گیان خوه‌دان ئەرا ههنده‌ران مه‌خه‌نه‌مه‌ترسی.

ئه‌گه‌ر بنووریمه‌ژیان ئەو کووچه‌ره‌یله‌ه‌ولاتی‌هیل بیگانه‌دوینیم هه‌رچهن لایه‌نه‌یل ئیجابی هاله‌تی وه‌ل لایه‌نه‌یل سلبی فه‌ره‌گیگیش دیری له‌ژیان هاوسه‌ری و‌خیزانیان و‌ناکووکیه‌یل خیزانی ئەوه‌ره‌تونه‌و‌بووگ ک ژماره‌ی فه‌ره‌یگ له‌ژن و‌پیاوه‌یل له‌یه‌ک جیاوه‌بوون وه‌بی ئەوه‌گ هویر له‌چاره‌نویس یا مه‌سیر مناله‌یلیان له‌و غه‌ریبیه‌بکه‌ن، وه‌تایبەت له‌ ناو ئەو کوومه‌لگایه‌یله‌ک داب و‌نه‌ریت وره‌فتاریان وه‌ل ئیمه‌هاوولاتی‌هیل رووژه‌لاتی فه‌رق و‌جیاوازی دیری وته‌نانه‌ت به‌عزی له‌خیزانه‌یل وه‌ختی ره‌سنه‌ولاتیگ ئۆروپی تویش شوک تیەن و‌ئه‌وسا زانن خوه‌یان و‌مناله‌یلیان که‌فته‌سه‌ج چالیگ وری ده‌رچگن و‌قورتاربوین له‌تی فه‌ره‌سه‌خته.

راسه‌له‌و ولات‌ه‌یله‌ته‌کنۆلۆجیاو‌پیشکه‌فتن سه‌نه‌تی گامه‌یل دویر و‌دیریگ بریه‌وسه‌رحه‌م خزمه‌تگوزاریه‌یل فه‌راهه‌م ئەکریه‌ی و‌ژیان تا حه‌دیگ ئاسانه‌و بووگ، وه‌ل له‌ هه‌مان وه‌خت بایه‌د شه‌و به‌په‌ده‌م رووژه‌و تابتویه‌نی ژیان خوه‌د و‌خیزاند ته‌ئمین بکه‌ی، یه‌غه‌له‌ته‌ک به‌عزی له‌یوا هویره‌وکه‌ن ک ره‌سین وه‌ ولاتیگ بیگانه‌دی یه‌عنی ره‌سین وه‌ به‌هه‌یشت پیه‌ن و‌مه‌رین، به‌لکم وه‌ بیچه‌وانه‌وه‌چاره‌نویس نادیار یگ چه‌وه‌ری ئەو خیزانه‌یله‌و مناله‌یلیان که‌یگ ک شایه‌د شوینه‌وار یا ئاساره‌گه‌ی وه‌ختیگ خوه‌ی نیشان ده‌یگ ک کار له‌کار تراز یاس و‌چاره‌سه‌رکردن سه‌خته‌و بووگ. یه‌کیگ له‌و گه‌رفته‌یله‌ک تویش په‌نابه‌ریل له‌هه‌نده‌ران تیەی کیشه‌ی‌فه‌ره‌نگ یا سه‌قافه‌ی غه‌ریبه‌ک مناله‌یل ئیمه‌ناچار بوون له‌ناو ئەو فه‌ره‌نگه‌بتاویه‌نه‌و، ئەویش له‌دایه‌نگه‌و مه‌ده‌سه‌وه‌یگره‌ی تاره‌سیگه‌تیکه‌ل بوینیان

نیشانەیل نه خشی سیاسی ئایندهی

هیزهیل سیاسی عیراقی

جواد کازم

ئەرا نموونە جەبەهە تەوافوق و تەواوەتی شیویاس و تەنیا ئەو مەنگە بە یانینگ رەسمی دەربکەن و کووتایی عومر ئەو جەبەهە ئعلان بکریە، لە قایمەیی عیراقیە چەن شەخسەت جیابوینە وەدی خوەیان ئعلان کردن لەوانە پەش عەزەت شایەندەر و سەید ئەیاد حەمال الدین مەهدی حافز و پەشپەینی کریە شەخسەتەیل تریش لەرووژەیل ئاینده لەو قایمە جیابووبون، قایمەیی ئئتلافییش لەزویە و ناکووی کەفتەناو لایەنەیلی وەر لەیکەم سال دامەزرانن پەرلەمان و حکومەت مالکی حزب فەزێلەوتەیار سەدری ک دولا یەن سەرەکی ناو ئئتلافەگەبوین جیابووبون و ئیسههەول و تەقلایل فەرەیک دریهی تا ئئتلاف نوبریگ و شپوویگتر زینگە و بکەن وەر لایەنەگیش ئەرابە شداری کردن لەو ئئتلافە مەرج تاییبەت خوەیان دیرن، قایمەیلتر ناو پەرلەمان ئیسهی عیراقییش هەرکام گرتەیل خوەیان دیرن و ناکووی کەفتەگە سەناویان، سەرچەم ئی گویرانکاریەیلەئەو نیشان دەن ک نه خشیەیاخەریتەیی سیاسی ولات وەرەو گویران بنەرەتییگ چووگ ولەچەن هەفتەیی ئاینده ئئتلافەیل تازەییگ تیهەنەمیدان و ئی ئئتلافەیلەوینەییگ یا تەسویریگ لەئایندهی سیاسی عیراق نیشان دەن، زوورم کارناسەیل و پەسپۆرەیل کاروبار سیاسی ناو خوەیی و بیگانە هانەو باوهرەک ئیجارەلایەنەیل ئسلامی شیعه نەتویەنن ئەو دەنگەیل دەورەیی گوزەش تەو دەس بارن لەوەر ئەوگ لەی چوار سالەک حکومەت و زوورم ئەندامەیل پەرلەمان لە هیزهیل شیعه بوینە و کارنامەیی ئئتلاف شیعه لەی چوار سالە سەرکەفتن و دەسکەفتەیل لەیواییگ لەتی نیه بیجگە پیشکەفتن بویچگیگ لە بوار یا مەجال ئەمەنی ک ئەویش پایدار نیه و یهیش هیلگ زوورم دەنگدەرەیل رەئی خوەیان ئالشت بکەن ئەویش و خاتەر ئی خالەیلە.....

۱- کارەیل و پەرووژەیل خزمەتگوزاری جوورکارەباو ئاو قەیران نیشته جا بوین یا ئه زەمی سەکەن و بیکاری و گرانپ هەر جوور خوەیان مەنەسە و مەردم هویچ ئالشت و ئوولشتیگ لەی باو تەنەینەتا ئەرا چوار سال ئاینده دەنگ بیەنە لایەنەیل مەزەبی.

۲- گەناتەکاری یا فەساد جوور خۆرە سەر تاپای سیستم حکومەت گرتیە سە وەر ولە فەترتە تەنیا وەزیر بازگانی ئستجواب کریا و لە سەر کار لاوری و ئەویش هویچ گویرانیگ لەژیان مەردم وەدی ناورد.

۳- کیشەیل ناوینی هەریم کوردستان و بەغدا جوور خۆی مەنگە سە وەر ولە بەعزی شوین ناکووی کەگان ئەو فەرەتوندەو بوین ک نزیک بوی هیز پەشمەرگە و جەیش عیراقی بیەن لەیهک و جەنگیگ بەرپا بویاتاگ ک دوياخر کۆنترۆل کردنی زەحمەتوی.

۴- راسە و کردنەیل یاتە عدیلەیل دەستووری بیجگە بریگ مادە هەر جوور خوەیان مەنگە سەیان و ناکووی کە سەرکەیان وەبی چارە سەر مەنە.

بیجگە ئەو کیشەیل سەرکەیان دەیان و شایەد سەدان کیشە و گرت بویچگ هەس ک مەردم رووژانە دەس و پەنجە وەلیا نەرم کەن. وەلە وەر چەوگردن ئەو خالەیلە لە ئاست ناو خوەیی و کیشە و گرتەیل حکومەت مالکی وەل ولاتەیل هاوسا جوور کۆمیت لەباو ت خەسارەت داگیرکردنی لە لایەن رژیم رمیاگ بەعس و ئیران وە خاتەر دەخالەتی لە کاروبار داخلی عیراق و تورکیا وە خاتەر بەسان سەرچاوەیل ناو و سووریا وە خاتەر کلکردن چە کردارەیل توندەرە ئەرا ناو خاک عیراق و هەمیش گرتەیل حکومەت مالکی وەل بەعزی لە ولاتەیل جەهان، وە دویر زانییە دەنگدەر عیراقی ئیجارەیشە جوور گوزەش تە دەنگ خوەیان بیەن تە یار مەزەبی و شایەد مەردم ئیجارەگە بیتوان لایەنەیل لیبرالی و علمانی تاقی یا تەجرووبە بکەن وە ئومید ئەوگ کەمی لە گرتە یلیان چارە سەر بووگ.

چەن مانگیگتر مەنگە

ئەرا هە نوژاردنەیل

پەرلەمانی و چەن

مانگ لە یوهرتریش

هیزهیل سیاسی عیراقی

خوەیان ئامادە کەن

ئەرا بە شداری کردن

ئەو هە نوژاردنەیل؛

ولە ی راسا دیدارەیل

وگفتوگۆهیل و هامشوو

لە ناوینی سەرچەم

لایەنەیل سیاسی

زیاتەرە بویەو

یەیش لە وەختیگە

هاو پە یمانیەیل

دەورە گوزەش تە

نزیکە بشیویەن

و هاو پە یمانیەیل

تازەییگ وەدی تیەن

زانباری سیاسی

کول سوو

لە ی ر ا
توایم قەیریگ
زانباری یا مەعلوومات
ناشکرا بکەیم لە باو ت قەیریگ
مستەلەج سیاسیە وەک فرەجار کە فیکە بان
زووانمان و لە هەمان وەخت وەکار تیەریەن لە ناو باو تەیل
جوور او جوور و تاییبەت باو تەیل سیاسی و توایم بزانیم مەبەس
لەی شوونەیلە کووراس لە بان گووشەیی زەوی:-

رووژەلات ناویراس: زاراوہ یا مستەلەجیگ سیاسیەو ئەرا یە کەمجار لە سال (۱۹۰۲) وەکار
هاتگە، وە تاییبەت سالەیل جەنگ جەهانی دویم (۱۹۲۹ - ۱۹۴۵) لە لایەن ئنگلیزەو وەکار
هاتگە پیکهاتگە لەی ولاتەیلە وەک: (تورکیا، ئیران، عیراق، ولاتەیل کەنداو یاخەلیج
وەک: کوهیت، قەتەر، بەحرەین، سەلتەنەت عومان، ئیمارات، یەمەن، سعوودیە، سووریا،
ئوردن، لوبنان، فلسطین، مسر) ک ولات مسر دويا ولاتە لە رووژەلات ناویراس.
رووژەلات نزیک: زاراوہیگ سیاسیەو لە کووتایی سەدەیی (۱۹) وەکار هاتگەو تا رووژ
ئەروویشی وەکار تیەییگ، وەل وە شیوہیگ کەمتر ک ئی ولاتەیلە گریگەو: (تورکیا، ئیران،
عیراق، ولات شام وەک: سووریا، ئوردن، لوبنان، فلسطین، لوبنان، مسر).
رووژەلات دویر: یەیش ئی ولاتەیلە گریگەو وەک: (چین، یابان، کوریا، باکوور، کووریا،
باشوور، فلپین).

ناسیای بویچگ یا خوارگ قەققاز: ک پیکهاتگە لەی ولاتەیلە: (جۆرجیا، ئەرمینیا،
نازەریباجان، داغستان).

ناوچەیی بەلقان: ک یەیش ئی ولاتەیلە گریگەو: (ئەستەمبول و دەورەری، یوونان،
بولگاریا، هەنگاریا (مەجەر)، سربیا، ئی ناویشە وەکار تیەییگ ئەرا ئی ولاتەیلە وەک (کۆمار
جەوہل سیە کرواتیا، بۆسنەو هەرسک، سلۆفینیا، رۆمانیا، ئەلبانیا).

پروژه قانون دستور هریم کوردستان

کامران عبدالرحمان

لشووون په‌سه‌نکردن پروژەقانون دستوور هریم کوردستان له‌لایهن په‌رله‌مانه‌وه، چهن که‌سایه‌تی ولایهن ناو پرووسه‌ی سیاسی عراق له‌زیر فشار دهمارگری (تعصب) نه‌توهیسی و شو‌قینی که‌فته‌تومه‌تبارکردن سه‌رک‌دایه‌تی سیاسی کوردستان و دهمارخستن قه‌وانه‌کویه‌نه‌گه‌ی جارن ک گویا ئی دستوور‌ه‌عراق به‌شبه‌شو و که‌یگ .

ئی جوور‌ه‌دعا‌یگ و هم‌به‌س گهمکردن بازارنه‌را هه‌لو‌ژاردن په‌رله‌مان ئاینده‌ی عراق ک بریار یا قه‌راره‌له‌سه‌ره‌تای سال (۲۰۱۰) نه‌نجام بدیره‌یگ، چوینکه‌وه‌قه‌سه‌ی ئی جوور‌ه‌که‌سه‌یله‌دوشمنایه‌تی وهرانومر ده‌سکه‌فته‌یل مله‌ت کورد لاینه‌گیری نه‌وان زیای که‌یگ و کورسیه‌یلیان له‌په‌رله‌مان عراق مسوگهر کن، وه‌لی نه‌وه‌ک جیگه‌ی داخه‌له‌ناو کوردستانیش دهنگ نار‌ه‌زایی دروس بوی دژ ئی پروژوه‌و له‌هه‌مان وخت ونا‌روا له‌قه‌له‌م دریا.

پروژەقانون دستوور هریم نه‌گهر بایگ و زوورم دهنگ‌یل مله‌ت کوردستان باریگه‌ده‌س نه‌وه‌بوو‌که‌ده‌ستوور هه‌میشه‌یی هه‌ریم و بوو‌که‌یه‌کم دستوور کوردستان ک کورد خه‌و وه‌پیه‌و دیاگ.

ناره‌وایی ته‌ماشاکردن ئی پروژوه‌له‌وه‌ر نه‌وه‌بوی ک گویا په‌رله‌مان کوردستان دهنگ داسه‌پروژوه‌گه‌و شه‌ریه‌تی نه‌مه‌ندگه‌و ماوه‌ی قانونیه‌گه‌ی ته‌واو بویه، وه‌لی ئایا ته‌واو بوین نه‌و ماوه‌نه‌وه‌ر سنیک ک پروژوه‌گه‌ناره‌وا بوو‌گه‌؟ داناین دستوور وچه‌ن ریگه‌یگ و چه‌ن شیوه‌یگه‌وه‌بوو‌که‌نویساننی و په‌سه‌نکردنی و کارکردن وه‌پی، چوینکه‌ریککه‌فتنیگ ناوده‌وله‌تی نیه‌له‌بان نویساننه‌وه‌ی دستوور وخته‌نیا ریگه‌یگ، هه‌ر ولاتیگ و ، وه‌جووریگ دستوور خودی نویسیگ و دو‌یا‌خ‌ریش کار وه‌پی که‌یگ.

هه‌ر له‌کویه‌نه‌وه‌نی دستوور‌ه‌چه‌ن ریگه‌یگه‌وه‌دانریاگه‌و کار وه‌پیکریاگه‌، له‌وانه‌یش وه‌ریگه‌ی به‌خشین (منجه) ، مه‌عنای نه‌وه‌سه‌ده‌سلات‌داره‌یل دستووریگ دانهن و خه‌نه‌ی وه‌ر ده‌س مله‌ت، وه‌لی ئی جوور‌ه‌ریگه‌نه‌را داناین دستوور ئیسه‌له‌ی سه‌رده‌مه‌نه‌ندگه‌و کار وه‌پی نیه‌کریه‌یگ و ته‌واو بویه‌وه‌ک دستوور مسر له‌سال (۱۹۲۶) و دستوور روسیا له‌سال (۱۹۰۶) و نه‌و دستوور‌ه‌ک نه‌نجوومه‌ن سه‌رک‌دایه‌تی شوورش له‌سال (۱۹۷۰) له‌عراق ده‌ریکرد . ریگه‌ی دویمیش نه‌را نویسانن دستوور وه شیوه‌یگ ریککه‌فتن (عقد)ه، ک له‌ی جوور‌ه‌داناینه‌ومله‌ت وه‌لی ده‌سلاتا به‌شداری که‌یگ له‌داناین دستوور وه‌ک دستوور سوودان له‌سال (۱۹۷۲) و دستوور فرهنسا له‌سال (۱۸۲۰) ک ئی جوور‌ه‌ده‌ستو وره‌یله‌نادیموکراتیین، چوینکه‌گوزارش یا ته‌عبیر راسه‌قینه‌ی رای وئه‌رای چوین مه‌ردم نیه‌.

ته‌نیا ریگه‌ی دیموکراتی له‌داناین دستوور و کاروه‌پیکردنی له‌ی سه‌رده‌مه‌ریگه‌ی راپرسی یا نسفتاس، ک مه‌عنای ریفراندوم ده‌یگ و له‌وه‌ختیگه‌ک لایه‌نیگ ره‌شنویس یا مسوده‌ی دستوور نویسیگ و خه‌یگه‌ی وه‌رده‌م مه‌ردم نه‌را نه‌وه‌ک دهنگ له‌بانی بیهن وه‌په‌سه‌نکردنی یا ره‌ته‌وکردنی، وه‌لی نه‌وه‌یسا گرنگ یا موهمیش نیه‌چ لایه‌نیگ نه‌و ره‌شنویسه‌نویسیگ، دی حکومت بووگ یا ده‌سه‌یگ شاره‌زا یا هه‌ر که‌سیگ تر.

دیاره نیمه‌وه‌ختیگ باس له‌تاوانیگ گه‌ورای وه‌ک هه‌له‌بجه که‌یم ک له‌بان ده‌س رژیمیگ دکتاتوری وه‌ک ده‌سلات به‌عس کیمیاواران کریاو نه‌و شاره‌خه‌لتان خوین کریاو له هه‌مان وخت وه هه‌زاران بوینه‌قوربان نه‌و تاوان گه‌ورا، هه‌ر ده‌سلاتیگ خوینمز نه‌گهر تاوان گه‌ورایگ کردویگ وهرانومر مله‌ته‌یل و دو‌یا‌خر نه‌و ده‌سلاته‌ له‌ناو چووگ و ده‌سلاتیگ تر په‌یا بووگ و جیاواز له‌و رژیمه‌گه‌ی ترو توایگ خودی له‌بیا نیشان

نه‌وه‌سه‌ک ده‌سلاته‌ ئیسه‌ی عراق فره‌وه جددی وناشکرا کار له‌بان ئی دو کارساته نیه‌که‌ن وه تاییه‌ت له‌ناست ناشناکردن دونیای ده‌یشت ک نه‌را کورد فره‌گرنگ یا موهمه‌گشت جه‌هان بزانیگ و له‌ریگه‌ی زوان ده‌سلات‌داریتی ئیسه‌ی عراق‌ه‌وه جینوساید کورد بناسریه‌یگ جویر نه‌وه‌ک په‌رله‌مان عراق ناشنای کرد.

نه‌وه‌سه‌ تا ئیسه‌ حکومت عراق ناماده نه‌ویه له‌وه‌رده‌م هه‌ریم کوردستان و عراق و جه‌هان وه‌رهمی ئاشکرای بکه‌یگ و داوای وه‌خشین له‌ مله‌ت کوردستان بکه‌یگ ک روژیگ له‌ رووزان عراق وه‌رین ئی مله‌ته‌ جینوساید کردگه هه‌ر له‌وه‌ر نه‌وه‌ک کورد بوینه. شایه‌ت به‌عه‌زه که‌سیگ له‌بیا بفامیگ ک داوای وه‌خشین چه‌یگه‌ نه‌گهر بووگ یا نه‌وگ، وه‌لی له‌روی سیاسی و قانونیه‌وه نه‌را کورد فره‌گرنگ یا موهمه‌و دگان وه‌پیناین

نه‌را چه‌ مالکی داوای وه‌خشین له‌ خه‌ک هه‌له‌بجه نه‌کرد؟

مه‌لا ته‌حسین گه‌ره‌بیانی

به‌یگ ک خاستره له‌واکه‌ی تر وه هه‌ر حال له عراق و له‌شوون پرووسه‌ی ئازادی مله‌ته‌یل عراق و له‌ناو‌چگن ده‌سلات دکتاتوری حزب به‌عس و، وه‌په‌یا بوین عراقیگ تازه چه‌وه‌ری نه‌وه‌کریا فره‌یگ له‌ کیشه‌ی کورد وه‌لی حکومت مه‌رکه‌زی به‌غدا‌یا بایگه‌ چاره‌سه‌رکردن و تاییه‌ت کیشه‌ی زه‌خم قویل نه‌نفال و هه‌له‌بجه ک دو تاوان گه‌ورای دژ وه ئنسانیه‌ته له عراق و جه‌هان. وه‌لی وه‌داخه‌وه نه‌وه‌ک هس وه‌پی کریه‌یگ

وه زیاتر ئی کیشه‌یله خریانه کنار و تا ئیسه‌یش تاوانباره‌یل نه‌نفال و کیمیاواران هه‌له‌بجه هیمان وه سزای خوه‌یان نه‌ره‌سینه. نه‌جا له شوون نزیکه‌و بوین هه‌لو‌ژاردن په‌رله‌مان عراق دوباره وه‌رپه‌سه‌یل بالای عراق روی که‌نه هه‌ریم کوردستان نه‌را خوندزیکه‌وکردن له‌کورد و جاده‌ی کوردی تا له‌پوا نیشان بیهن ک نه‌پانه جیاوازن له ده‌سلات وه‌رین و نه‌را ئی مه‌به‌سیشه مالکی چه‌ هه‌له‌بجه، وه‌لی نه‌وه‌ک مایه‌ی پرسپاره

باوه‌ر وه‌پیکریاگیگه له‌گشت رویگه‌وه. وه‌لی نه‌وه‌یسا به‌ره‌م تریش هه‌س نه‌گهر هات و دگان وه‌پیا نریا بایه‌سه راسه‌وخۆ یا موباش‌ریش قه‌ره‌بوو یا ته‌عویش له‌شوونی بووگ، نه‌جا نه‌گهر هات و ئی کاریشه چه‌سپیا بیگومان بووگه پشت‌گریگ تر نه‌را مله‌ت کورد و پایه‌ی کورد بته‌وه‌و بووگ له ناست ناوخوه‌یی و جه‌هانی، وه‌لی دی نیه‌زانیم هووکار چه‌س و نه‌را چه‌وه رسمی داوای وه‌خشین له‌کورد نیه‌کریه‌یگ ؟

مەسەلەى كورد وەبى ئۆجەلان

سۆران گەروەبى

گشت تاکیگ کوومەنگای تورکیا
زانینگ چارەسەر کیشەى کورد وەلایەن
کەمەووەخووی ئەووە رەسمى ناسین
هەقەیل ئادەمیزاد ک بەشیکە ئەجەهان
مەدەنى ئمروو نیه وگ ئەئاست کەمیگ
بووگ و ، وەسسى و ناداد پەرورەى
ئە نجام بەدییهیگ ، بەئکوو
بایەسەوہک خواستیگ دیموکراسی
و راسەقینەو مۆدیرن بناسریه یگ
ک گشت هاوولاتییهیل وەکوورد و تورک
و کەمایه تییهیل تره وەئە وەکارهاوردن
زوان دالگی و کلتورورو ... چشتەیل تر
یەکسان بوون ، وەجووریگ کەس ئەیوا
نەزانینگ ئەناسمانەوہهاتگەو خوداوەند
نەتەوہگەى ئەو ئەبان نەتەوہیل تر
پەسە نکرده گە .

ئى قسەیلەقسەى (یەشار کەمال) گەورا نويسەر و رووشنویزە ، ئەو یەشار کەمالەک هاوومر کومار تورکیاسەو ، وەدریژایی سى چارەکەسەدەى گوزەبشت لەزوروم کیشەو ناره حەتیهیل کوومەلگای تورکی ئاگادار بووہو چەنەها جاریش وەسەبەب ئاشکرکردن و خستەرۆى ژان و ناره حەتیهیل ئادەمیزاد تورکیاوەدوچار سزاداین و زندانیکردن بوہسەوہ .

ئى قسەیل یەشار کەمالەرووژیک لەشوون ئەوہات ک (لەیلا زانا) وەمەهانەى بانگەوازکردن ئەرا پارت کارکەرەیل کوردستان لەلەندەن پایتەخت بریتانیا وە (۱۵) مانگ زندانیکردن سزا دریا ، بیگومان ئەو بریار دادگای تورکیا چشتیک چەوہریکریاک بوى ک چوین لە ھەریم (ئیتا)ى جیاخواز ئسپانیا چەن قانونیک مەرزدار دیریگ ئەرا ریکەگرتن لەتوون وتیزی، وەلى مەسەلەى ئى چارەى لەیلا زانا فرەلمەسەلەیل ئسپانیا جیاوازەو بایەسەوہک بەلگەى چارەسەرئەکریاک کیشەى کورد ئەمەشا بگریه یگ و نەرمى و ئارامى و بیتاوانى سەرکردەیل سیاسى کورد تورکیا ئسپات کەیک . قەیریگ لەپارتەیل سیاسى تورکیا وە بیان لەیواسەک بایەسەئەرا وەدیکردن چارەسەریگ ئاشیانەو گورج لەبان چەن وەربەس وگرتیک باز بیەن و قەیریگ لەلانیش لەشوون ھەلسووکەفتیک کونجیاک و پەسەنکریاک ویلن و گشت کیشەیل کوومەلگای باشوور خوەرھەلات تورکیا لەبیچارەیی و فەقیری و نەوین مەیدانیک ئەرا دەرختن ھویر و ئەراى چوین جیاواز بەشیکن لەھویر پر حەسەرەت وژان ئەو مللەتە .

ئایا بایەسەجیاوازی چەبووگ لەناونى قسەیل یەشار کەمال و رەفیتەیلی؟ چەنەها سالەوہرپرسەیل رۆبۆت ئاسایەیل تورکیا خەریگ لەپەکەوداین و گفتوگوو فرەینگن ، وەلى ھەر رووژیک چشت تازەو مەهانەى تازەیک خەنەوہردەم میدیایەیل و رای گشتى وەبى چەواشەکەن ، ھەر لەوہر ئەویش لەیادگاری ھەر تاکیگ کوومەلگاکەمان کتاویگ توومار کریاکوہک رابەریگ چارەسەر . ئمجا لەپرا مەبەسمان لەبەشداربوین یا بەشداری نەکردن خود ئۆجەلانەک ئایا کەى و لەج وختیک خواستەئەو سەرکردەى زندانیکریاکەباریەیکەبان شانۆ یا مەسرح گفتوگوو؟ ئمجا ئەگەر بایگ و چەودیرەیل سیاسى قسەى وەرپرسەیل لەپەکەو بیەن و بەراورد یا مقارنەى بکەن وەل پەیامەیل عەبدوللا ئۆجەلانا ک لەزندائەوہلەناوراس دەریای مەرمەرەوہئاراستەى کردەرای گشتى ، بیگومان ئەوہدەرکەفیک ک پەيام و قسەیل ھەردوگلا لەکووتایی رەسنەیک و هاوشیوہن ، ھەردوگ لایەن حکوومەت و ئۆجەلان قسەیلیان وەنەف پرووسەى گفتوگووکردن و دانیشتن ئاشیانەشکەیکەوہ .

لەى قوناغ ھەسیار ئیسەک پارت داد و گەشەئەگەر مەبەسى ئەوہبووگ چارەسەریگ ئاشیانەئەرا کیشەى کورد بوینیگەوہ ، بایەسەلەلای خوەیەوہکوردیک خاوەن ئەزموون ناو پارتەگەى خوەى بکەیکەنوینەر و نوینەرایەتى دانیشتنەیل بکەیک وەل لایەن پەبوہندیدارا، ک دوياخريش چارەسەریگ بگریه یگەدى ئەرا ئۆجەلان لەو زندانیە و کووتایی وەزووان چەک باریه یگ .

کەس سەرکەفتگ لەرووی کوومەلایەتیەوه کییه؟

کۆل سۆ

وهگوروی ئەرای چوین (جوړج هربەرت مید) پسیۆر لەمەیدان کوومەلایەتی، ئادەمیزاد وه سێ قوناغا گوزەر کە یگ ئەرا ئەوهک بووگه کەسیگ کوومەلایەتی، قوناغ یهکم، ک قوناغ خود ئامادەکردنه: ئادەمیزاد دەسکە یگه تیکەلبوین کوومەلایەتی ساده وهل قهوم و کەس وکار دەوروهیا وه وشه و رینمایی و پیشنیار، لەماودی ئی قوناغیشە وخت چگنی وەناو پرووسە ی کوومەلایەتیەوه فراوانه وهل قهوم و رەفیقە یلا و دوياخویش کەمه کەمه فراوانتر بووگ ئەرا پەییوهندی وهل مەردم دەیشت خیزانا.

قوناغ دویم : قوناغ یگ تەواو ئامادەکاریه و دەور کوومەلایەتی لەی قوناغه زیاتر بووگ و زیاتر تیکەل رەفیقە یلی بووگ و ناگاداره و بووگ لەو پایە ی کوومەلایەتیە ک دیریگە ی لەدید خودی و کەسەیل تر.

قوناغ جی وهچیکردن : لەی قوناغه ئادەمیزادەیل چنه قوناغ شارەزایی کوومەلایەتی هاوبەشەوه لەریگە ی فامستن داواکاریه یلەوه بی ئەوهک کەسیگ داواکاری ئەرای ئاراسته بکە یگ، ئمجا ئەرا ئەوهک لە دەسنیشانکردن پایە ی کوومەلایەتی سەرکەفتن باریگە دەس،

بایه سه وەردهوام لە پەییوهندیکردن و هاوبەشیکردن کەسەیل تر بووگ و بەشداری لە گشت خودشی و تەنگی مەردم بکە یگ . لەیرا داب و نەریت و گونجیان و ئاسانکاری و لەیە کەرسینەوه و رەفتار خاس و هاوکاری و ئارامی و ..... هتد ، گشت ئەیانە یارمەتیدەرن ئەرا دروسکردن کەسایەتی کوومەلایەتی سەرکەفتگ. ئمجا ئەو کەسە یلە ئی سیفەتە یلە داشتوون ئەوه بیگومان کەسایەتی یگ کوومەلایەتی سەرکەفتگن:-

- 1- ئەوانەک زەردکردن و شکەست زرانی وەپیان نیه چەمنیگ .
- 2- ئەوانەک وەشیو یگ ئارام و هاوسەنگیانە رەفتار کەن لە کوومەلگا .
- 3- ئەوانەک وە ئارامی و ئەقل و مەنتق چارەسەر کیشەیل کەن.
- 4- ئەوانەک زال بوونە بان تویری یی لە وختە ییل ناخووش .
- 5- ئەوانەک قوربانی وه بەرزە وەندیه ییل خودیان دەن گرنگی یا ئەهمیەت دەنە بەرزە وەندیه ییل گشتی کوومەلگا.
- 6- ئەوانەک لەرو ی داراییه وه هاوسەنگی دروسکەن وەبی ئەوهک فشار بخەنە بان کوومەلگا.

زورم پیاگەیل گیرستن وەعەیب و خود وە کەمزانستن و کزی زانن و لەیوا هس کەن لەوخت گیرستن خال کزیان کە فیکه دە یشت. لەیرا ئەسر و گیرستن پیاگەیل جیاوازه لە ئەسر زەیل. ئمجا ئە کەر بایگ و تار یف گیرستن بکە یم تو یه نیم بویشیم تەقانه وە یگ لە قویلابی لاشی ئادەمیزادە وە دروسکە یگ لە ئەنجام قەیریگ فشار و کیشک روی وەروی بووگە وه. ئەو تەقینە وە ییش یا وەک ئەسر دیار دە یگ و تە یگە خواری یا کەسە کە لە دل خودی هیلکە ی و بەنکە و خو یگ و بووگە ناخ و حەسرت و دەرهنجامیش تویش کیشی دەروینی کە یگ .

گیرستن وه تاییەت ئەسر رشانن، پاک چەو یلە و کە یگ لە تووز و خوول و یسیه یل تر، لەو ییش موهمتر ئەرا پاکە و کردن سووز و هس و تو یو بوین و کینەت و ئەو چشە یلە ک تویش ئادەمیزاد تین قانجاز دیریگ. ئمجا لەرو ی زانستیه وە ئسیات ئەوه کریا کە ک گیرستن مقە یه تی ئادەمیزاد کە یگ لە فشار خوین و ناره حەتی دل، ک ناره حەتی دل و بەرزە و بوین فشار خوین فرە جار بووگە سە بەب جەلته و مردن لە ی کە فیکه وه.

منال لەوه ختیگ لەدایگ بووگ و لەناو رەحم گەرم و پر لە سووز و خو شە و یسیه و تە یگە ناو ئی دویای دەرن دە یشت و پر لە کیشە و کرفته، وه گیرستنە وه لەدایگ بووگ.

شایەت پیاگەیل لەوهر چشیتگ تاییەت بکیرن، یا ئەرا ئەو سەختیە یلە ک تە نەریگە یان لە زیان بکیرن، یا لەوخت خودشی و شادی بکیرن، ک ئایا ئەنگی و عەیی چەس لەو گیرستنە؟ لەو حالە تە ییاگ کەرد یگە شوون چشیتگا قورتاری بکە یگ لەو ناره حەتیە و گشت خەمە یلی ئە یلیگ، ک بیگومان بە ییش وه گیرستن لاوری یگ. ئمجا گیرستنیش چن جووریگ دیریگ وەک: (گیرستن بەزە یی، گیرستن ترس و دلە راو کە ی، گیرستن خودشە و یسی و پر لە شوق، گیرستن خودشی وشادی، گیرستن بیدە سلاتی، گیرستن لە دەس داین توانا و کزە و بوین). لە کوو تاییش ئومیدە واریم بیجگە ئەسر شادی و خودشی هویج ئە سریگ لە چەو یل کەس ئەواریگ.

لە چ وەختیگ پیاگەیل گیرن؟

نیاز جەلال

خاسترین چشت نھرا نھوہک دل
ژنہ گہد بکیشید ودرہو لای خودہ ،
نھوہسہک گووش لہلی بتہکنید
و نھہمبہت بہیدہقسہیلی ، وہی
کارہس کہیگ ک نھہمبہت وہپی
دہید و تواید گشت ہویردہکاربہیل
ژیانہ بزانید ، چوینکہ ہز نھوہکہیگ
گشت کیشہو گرفتہیلی وہدویرودریژی
باس بکہیگ و تیش ولہیا بنیشید
و گووش لہلی بگرید ، وہی جوورہس
وہیہکھوہگونجیان و نزیکہ کہیگ
لہلید و فرہیش وہپی خوشہ .

لہلیگ تریشہوہ ، ژن ہز کہیگ ہمیشہ
شویہگہی پشتگری لہلی بکہیگ و مقہیہتی
لہلی بکہیگ لہہر مہترسیگ ک تیہیگہ
تویشہوہ ، وہیش ہس وہہیز و بتہوی
کہیگ .

ژن ہز کہیگ شویہگہی وہپی سہرسام یا
موعجب بووگ ، نھرا نمونہ : شیواز ہویرہو
کردنی وهدلی بووگ ، یا ریک وپیکہگہی
یا ریکخستن فزی یا کہسایہتیہگہی
و نازایہتیہگہی یا ناست زانستی و
رووشنہویرہگہی و ہمیشہ چہوہری
شویہگہیہ سہرسامی یا نعباب خودی نھرای
نیشان بہیگ .

ژن فرہدلی وھنہوہ خوش بووگ ک
شویہگہی نھہمبہت وہپی بہیگ و لہیوا
خودی نیشان بہیگ ک ژنہگہی تہوہر یا
محوہر ژیانہو لہگشت چشتیگ موہمترہ
لہلای ، وہ ییش متمانہی و دخودی زیاترہو
بووگ و ہاوسہنگی دہروینی نھرای دروس
کہیگ .

بیگومان ژن ہرچہنی کہسایہتیہگہی
بتہو بووگ ہر وہپی خوشہ شویہگہی

کلیل دل خیزانہ گہد

گول سوہ

خالگ تر نھوسہ ، ک ژن وہپی خوشہ
ہمیشہ شویہگہی شانازی وہپیوہ بکہیگ
، نھجا پیاک تا توہنیگ با شانازی خودی
نھرای نیشان بہیگ و جارجاریش لہوہردہم
منالہیلیانیش نسات ئی چشتہبکہیگ نھرا
ژنہی . بیگومان گشت نھیانہکلیل دل ژن ،
وہلی وہو مہرچہوہشویہگہی سروشتی و نیہت
پاک و راسگوویگہوہباریہیگہکار ، نھک نھرای
دہربکہفیگ ک گشت نھو تاریف و شانازی و
نزیکہوہوینہدرووہو لہراسیہوہودویرہ .

ولہیا بووگ یا مقہیہتی لہلی بکہیگ
و تاریفی بہیگ . نھجا لہلی حالہتہ پیاک
بایہسہ ہاندہر ژنہگہی بووگ نھرا نھوہک
ہس بکہیگ ک شویہگہی ہا لہپشتی و
مقہیہتی لہو کہسایہتیہ کہیگ ک ژنہگہی
خہو وہپیوہ دوینیک ، وہل نھوہیشا پیاک
بایہسہ ہول نھوہ بہیگ لہبان ناست
سووزداری و رووشنہویری و نھقلیہوہ
تیکہلی بووگ و ہمیشہ ہاوسووزی خودی
نھرای نیشان بہیگ .

ریگہیل بہ ختہوہری ہاوسہرگری

کہیوان

بیگومان ژن وپیگ ہر یہکیگ لہلیان خاوەن تابیہتمہندی
خوہیہو بیجگہجیواوزی ناونیان ہمیشہہردوگیان ہول
نھوہدن ک نھینی یا راز ونیاز خوشی و بہختہوہری
رہگہز ودرانورہ و میکانیزم یا نالیہت دلخوشی
و ناسوودہیی بزائن نھرا نھوہک بتویہنن پھیونندیگ
تہندروس وہل یہکترہ دروس بکہن ، و متابیہت لہوہخت
پرووسہی ہاوسہرگری ، ییش خالہیلیگہک بوونہمایہی
ناسوودہیی ژیان :-

- ۱- بہعزیگ لہژنہیل وھمیوان ناوہخت خودہشحال نین ،
مہعنای نھوہسہپیگہیل بایہسہوہخت فرہیگ بیہنہنہوان
تا نامادہبون نھرا میوانداری و خزمہتکردن نھو
کہسہیلہک وھک میوان روی کھنہمالیان .
- ۲- ہمیشہہول بیہن لہہاوسہریلیان رازی بوون ،
چوینکہدوینیم و ناکراس ژیان چہنیگ سادہس .
- ۳- نھوکارہیلہہاوسہریلدان خنہی بانندان و داوا لہلیدان
کہن ودتہواوی نھنجامی بہین ، و دخاسی و لہوہخت خودی
نھنجامی بیہن .
- ۴- وختیگ غہلہتیگ لہوہرانورہ ہاوسہریلدان کہین ،
ہول بیہن داوا و دخشین لہلیان بکہن .
- ۵- بیلا ہمیشہلیوہیلدان پربووگ لہزہردہخنہ ، تہنانہت
لہو وختہیلیشہک وھزعدان تہواو نیہ ، چوینکہنآدہمیزاد
نھگہر بخنیگ دونیا ولہیا خننیگ و نھگہر گہرست
بووگہمایہی رھشینی یا تہشائوم .
- ۶- گشت وختیگ ہول نھوہبیہن مہمنوون ہاوسہریلدان
بوین لہوہختیگ شہکہتی کیشن ، چوینکہسوپاسگوزاری
خوشی و ہانداین بہخشیگہوہرانورہو خوشہویسی
بتہویگ لہناونی ہاوسہریل دروس کہیگ .
- ۷- ہمیشہنھوہبزانن ک ہاوسہریلدان دایگ فرہخاس
ومیہربانن نھرا منالہیلدان .
- ۸- رھزیل و دلپیس مہون ، باس خاسیہیل ہاوسہریلدان
بکہن ، وہلی وھمہرجیگ لہمہرز خودی دہرنہچووگ و
زیادہروہی نھکھن تا و خوہیانانہنازن .
- ۹- ہر وختیگ ناکووکی و ناخوشی و جہنگ و مرفاہیگ
ہاتہتویشدان ، ہول بیہن قہلہمیگ بگرینہدہس و نھوہک
ہا لہہویردان بنویسنہی و ، وہل چہپکہگولیگا بیہینہی
ہاوسہریلدان تا کیشہگہسہختہر و گہوراترہو نھوگ .

نھرا گہردین شوون خوہشگوزرانی پیاکہیل دروو چہرمگ دہن

نیاز جہلال

لہبہحس تازہیگ ک یہکیگ
لہسہنتہریل بہحس و لہیہگہودابن
لہولانہیل یہککرتک نھمریکا
نھوہناشکرا کریاکک نھو
پیاکہیلہتوانای نھوہدیرن دہسپیچک
یا مہانہی فرہپہیا بکہن
و دروو بکہن ، فرہترین شازہزایی
لہتاقیہوکردن وخت دیاریکریاک
دیرن نھرا درووکردن . نھجا
لہو لہیہگہودانہچشت تازہیگ
کریہیگہدی ک بہسیاسہناست زیرہکی
و دروو کہسہگہوہ ، نھگہر ہات و ناست
یا راہدی زیرہکی نھو کہسہبہرز بوی
نھوتوانای درووکردنی کھمہو بووگ و
ہرچہنی ناست زیرہکی کھم بووگ نھوہدرووکردن زیاتر بووگ . نھو
بہحس و لہیہگہودانہتوانای دروو لہناونی ہر چوار پیویگ نھنجام
داکہ ، ک یہکیگان نیہتویہنن دروو بکہن و لہو وختہیلہتویش
نارہحتی و بی تاقہتی تہن لہہلسوکہفت و قسہکردن . بیگومان
ژنہیلیش بہعزہوہختیگ دروو کہن ، وہلی پیاکہیل لہوہر خاتر نہیشتن
ناخوہشہیل و مقہیہتیکردن خوہیان لہو کارہیلہک ژنہیلیان وہیان
ناخوہشو جیکہی رھزامہنی ژنہیلیان نیہو نھرا نہیشتن و لاوردن
سختیہیل ژیان و بنبرکردن ناکووکیہیل پنا وہر درووکردن ، وہلی
جویر نھوہک لہسہرہتاوہنشارہت وہپی کردیم نھو درووہیلہ(دروو
چہرمگ)ن . نھرا نمونہ : پیاوہگہوختہیلیگ ہس دیر تیہیگہوہنھرا
مال و لہوہخت دیاریکریاک خودی نایاکہوہ ، نھجا نھو پیاوہلہوہر
خاتر نھوہک کیشہو گرفتیک دروس نھوگ لہمال یا ناکووکی روی
نہیہیک ناچارہقسہیا دہسپیچک ناراسیک بکہیگہدی و دروو بہیک . ک
ییش وہپی نوبشن (دروو چہرمگ) .

دەور ژن لە کوومەلگا

سەعید سابیر

ئادەمیزاد لە ھەر کوومەلگایگ بووگ چ سەرەتایی چ پیشکەفتگی، وەختیگ ئە دایگ بووگ دی بووگ بەشیگ لەو کوومەلگا، ئمجا یەکەمین ننتمای ئادەمیزاد لە ناو خیزانەگە یەک ئادەمیزاد لە وراو ماملە وەل ئەندامەیل تر خیزانەگە یا کە یگ و ھەر لە ورایشەووە فیرەدی تاییە تەندیتی کوومەلگا بووگ و پیکھاتە شارستانیەگە ی ناسیگ، مەعنای ئەو سە ئادەمیزاد خیزان دروس کە یگ و لەو وەختە بووگ ئەندامیگ لەو خیزانەو دەور دوینیگ، ئمجا چ کوپ چ دویەت وە گوورەدی سروشت کوومەلایەتیەو.

وەل ئەویشا ژن توانای ئەو دەریگ دەور خوەی نیشان بە یگ و خزمەت وە کوومەلگا بکە یگ و ھەر لە لای خوە یەو شوون و پلەو پایەو دەور خوەی وە پی بە خشیگ.

پایە ی ژن لە کوومەلگایکەو ئەرا کومەلگایگ تر جیاوازەو گوورەدی ئاست رووشنوویری و ئەو جیاوازی رەگەزی و عومر ننتمای خیزانیەو دەستووڕەیل کوومەلگا و ئەو دەورەک دوینیگە ی. ئمجا کوومەلگایەیل کوبەن ک کوچگ بنەرەت کوومەلگایەیل تازەن لە ھەردوگ رەگەز دروس بوین و ھەردوگ رەگەزەگە ییش وەر دەوام ھەول ئەو دانە لە بەشداریکردن (سووز و وژدان) ھاوکار یە کتر بوون و دریزە بیە نە ژیان.

ئەگەر با یگ ھویرەو بکە یم، ژنیش ھو یچ جیاوازیگ نە یریگ وەل پیاکا لە نیشاندا یین چالاکی کارکردن، ئەگەر ژن ئەوگ خیزانیش دروس نیەوگ، جویر ئەو ک پیشینەیل و تە (گشت پیاکیگ لە ژنە). ژن گوورەدی خاوەن کە سایەتی خوە یەو ھو یچ جیاوازیگ نە یریگ لە ژنەیل کوومەلگایەیل تر، ئیمە ژن داشتیمە نە شوون و پلەو پایە ی

گەورا لە مەبدان کوومەلایەتی و سیاسی ک تاریخ باسیان کە یگ و شان وە شان پیاگ ھەولدانە ئەرا چارە سەرو یە کلکاردنەو ی کیشەو نا کووکی ناو خیزان و ناو نی خیلەیل و تە نیا لە کوومەلگایەیل کلاسیکی جیاوازی لە ناو نی (ژن و پیاگ) کر یە یگ لە روی کارەو، ک یەکیگان گشت ھەقیگ دیریگ و کوومەلگایش ئەو ھەقە بلەو یە دە یگ ک ئەویش پیاگیلن، دویە میانیش ژنەیلن لە ھەقەیل فریگ بیەش کر یانەو ئیسە ھەر ئەو شوونە وارە سە ک لە کوپە نەو ە کار یگری کردگە سە بان چین کوومەلگا و راسەو خۆ کار یگری دیریگ لە بان کە سایەتی ژن، چوینکە ژن نیە تویە نیگ وە شیو یگ ریک و ییک و گو نیچاگ کە شە بکە یگ و بتویە نیگ دریزە بیە یگە چالاکیەیل خوە ی و دەور خوە ی بیاشتوگ، ییگومان ئی جیاوازی شە لە خیزانەیل فریگی ش کر یە یگە دی، ک ھەر چە نی بە ندەیل قانونی وە ئاشکرا ئشارەت و ئەو کردنە ک ژنیش تویە نیگ وە سە بە ب قانونەو مەقە بە تی لە ھەقەیل خوە ی بکە یگ و پایە سە خوە ییشی ھەول بە یگ ئەرا دە سە وەر کردن ھە قە یلی.

دروسکردن کە سایەتی منال

تائە عەلی

ئاگادارەو بکریەن ک جوین بتویەنن کۆنترۆل ئەو کزیە بکەن جوور شەرمکردن و تویری یی ک ئەنجام خراو لە لی کە فیگەو، وەل ئەویشا پایە سە گرنگی یا ئە ھەمیەت بیەنە ئارەزوو یەیل ئەو منالە و پشتگیری جی وە جیکردنیان بکەن جوور: خوەندن و نویسانن و کۆمپیتەر و ئەنجامدا یین وەرژش و کارەیل تر، لە یرا پایە سە ریک و ییک پەرورە دە بکریە یگ و پشتگووش نە خریە یگ و ھو یچ وەختیگ تون و تیژی لەو ەرانووری نار یە یگە کار و ئەو منالە پایە سە سەرکوت نە کریە یگ ئەرا ئەو ەک لە دویارووژ کە س راس و دروسیگ لە لی دەرچووگ ھەم ئەرا خوەمان و ھەمیش ئەرا کوومەلگا قانچاز بیاشتوگ. وە ی جوورە تویە نیە منالە یلمان بخیەمنە بان ریگە ی راس و دروسیگ ک بتویەنن لە ئایندە پشت وە خو ییان بووسن و پەکیان نە کە فیگ ئەرا ھو یچ کاریگ، ئەو کارە بتوان ئەنجامی بیەن زەحمەت نەوگ لە لایان و ئەو وەختە متمانە وە خو ییان دیرن و ھو یچ چشتیگ مە حال نیە لە لایان چونکە گوزە پشە تی ب تەو یگ دیرن و مەقیە تی لە لیان کریاگە لە گشت لایە نیگەو.

ئەو منالە، وە تاییەت ئەو گو یرانکار یە یلە ک تییە یگە بان ی ھەو ەجە وە مەقیە تی کردن دیریگ، ئمجا چ ھسکردن وە دلەراو ەکی بووگ یا نە گو نیجان و نەو یین توانای خوە گو نیجان ک یەیش وە ئارامەو کردن و دروسکردن متمانە لە لای منالەگە وە جووریگ ھس وە سووز و خوە شەو یسی بکە یگ، یەیش لەو ەر خاتر ئەو ەک کار یگری خراو نە یاشتوگ لە بان منالەگەو ئەرا دویارووژی گرفت نە یاشتوگ و کیشە ئەرا ی دروس بووگ و شە رەنگیز و نارەحەت لە لی دەرچووگ، چوینکە ئە یە ئەرک دایگ و باوگە متمانە ی تەمامیگ ئەرا منالەگە یان دروس بکەن تا باو ەر وە خوە ی داشتوگ و بتویە نیگ کارەیل سەرکەفتگ ئەنجام بە یگ و رخی نە چووگ لەو ەک شە سە ت باریگ. باوگ و دایگ پایە سە بگە رنە شوون خال و ھیز منالیان و پشتگیری لە لیان بکەن و مەقیەت خالەیل کزیان بوون و پایە سە

لە ی باو ەتە قەیری بنەما خەیمە نە روی، ک پایە سە لە بان دالگەیل و باوگە ییل پە یرەوی بکەن ئەرا دروسکردن کە سایەتی تەمامیگ و بی کە مو کوپی، لەو ەر خاتر چەو دیپی کردن و ئە ھەمیە تدا یین تەمام وە منال و دابیئکردن ھەو ەجەیل جوور خواردن و جنگ و خوەندن و چەو دیپی تەندروسی ئەرا منال لە ھەر عومریگ بووگ، بیجگە دەر فە تدا یین وە ئەو منالە تا بتویە نیگ قەیری کار سەرکەفتگ ئەنجام بە یگ و ھەمیشە پشتگیری لە لی بکریە یگ و ھانداین داشتوگ لە قەیری کار قورس ک لە توانای نیە ئەنجام یان بە یگ، لەو ەر ئەو ەک کار قورس وەختی لە توانای نەوگ یا زەحمەت بووگ لە لی بووگە سە بە ب ئەو ەک باو ەر فریگ وە خوە ی نە یاشتوگ. بیگومان چەو دیپریکردن منال کار یگری فریگ دیریگ لە بان حالەت دەر وینی

نه خش نعلام نورا وسپان له وراوهر قهيرانه پيل

نعمه کامل

ژيان له بان نهی زهویه ناگادارمان کردگهك سرکهفتن و پرووی ههمیشهیی نیه و جار جار کیشو گرفت که فیگه وهر سرکهفتن. رویداگه پیل ژیان وهیهك جار له کونترول دهرچووک ژیان تازه پیل ناشکرا بوود و هلوئیسته پیل تاییه تیگ وهدی تیه پیل ک تویه نیم ناوی بنه نیمنه قهیران و هوپج کوومه لیگ لهی قهیرانه یله وه دویر نیه و گشت دستگایل و ریخراوه پیل بازرگانی و پیشه سازی و لایه نه پیل حکومته و تاییه ت تویش قهیران تیهن.

قهیران رویداگ ناوکاویگهك بووده پاپس زهرده پیل نسانی و دارایی و وهدی هاتن نیگرانی له کوومه لگا . قهیران نالشته و بوین ناوکا و بارووه زعه گه وهره و خراویه و تاییه تمه ندی پیل تاییه تیگ نورا قهیرانه پیل له لایه ن له یه که وده ره پیل دیاری کریاس ک وهی جوورهن :

- ۱- قهیران رویداگ ناوکاویگه.
  - ۲- کهسیگ یا کوومه لیگ یا کوومه لگه ی مه حهل و نه تهوی و دهسه پیل و ریخراوه پیل تویش قهیران تیهن.
  - ۳- قهیران پرووسه ی ناشکرایگهك بووده پاپس وهدی هاتن نیگرانی و زهخت یا فشار ک زوی زوی زیایه و بوود و په پوهندی فریگ و مقوناعه پیل ژیان که سایه تی و کوومه ل و کوومه لگایل و ریخراوه پیل دیریگ و بووده پاپس وهدی هاتن ههست یا نحساس ترس و وهدی هاتن کیشه پیل گهوراپگ .
  - ۴- که سایه تی یا کوومه ل یا کوومه لگا یا ریخراو ته قالا که یگ وهل قهیرانه گه کار بکه یگ و میکانیزمیگ نورا چاره سر کردنی وهدیگ بووه یگ .
  - ۵- قهیران یا نه زمه گوپرانکاریه پیل فریگ وهدی تیه ریگ .
  - ۶- بایه د تیم یا فریقه یلیگ وهدی بووریه یگ نورا چاره سر کردن قهیرانه پیل.
  - ۷- قهیران بووده پاپس کاریگه ری ناپن له بان سقه یا متمانه ودهسلات حاکم وده تاییه ت نه گهر دهسلات له کار کردن وهل نهی قهیرانه ناتوانیگ نیشان بیه یگ .
  - ۸- قهیران بووده پاپس کاریگه ری دارایی و دهرونیگ له بان هاوولاتی دیریگ .
  - ۹- پشتگیری گهن و فریگ له لایه ن دستگایل راگه یانندن یا نعلامی له قیران کریه یگ .
  - ۱۰- چاره سر کردن ههر قهیرانیگ وهی معنا نیهك مسوگهر بکریه یگ نهی قهیرانه دوباره و نیهود و دهر قهیرانیگ له ههر ودهختیگ دوباره و بوود .
  - ۱۱- نه بایه د گشت جاریگ قهیرانه پیل وهه ره شه یا ته هدیدیگ نورا ژیان ودهس او باریم و بریگ له ولاته پیل و ریخراوه پیل توهنستن قهیران یا نه زمه پیل فرسه ختیگ بنه نه پشت سر و ته جروویه ی خاسیگ لهی ودهس بارن .
- قهیرانه پیل له ماده پیل سره کی و گرنگ نورا دستگایل راگه یانندن یا نعلام ودهس او تیه یگ و نهی دستگایله ته قالا که ن زانیاریه یلیگ لهی باوته پیشه که ش مهردم بکه ن و له هه واله پیل ناگادار بوون . وهگووره ی دیدگای پسپوره پیل قهیرانه پیل و کاره ساته پیل و رسوایه پیل و رویداگه پیل سهخت له نهساس خه وهره پیل گرنگن و له لایه ن دستگایل راگه یانندن پشتگیری فریگ له لیان کریه یگ. دهسگایل راگیانندنیش له ودهخت روی داین ههر قهیران یا نه زمه یگ بایه د نهی لایه نه یله وهه چه و بگرن :
- ۱- ناگادار کردن مهردوم له قهیرانه گه و پیشه که ش کردن زانیاریه پیل و ناشکرا کردن چروپریه گی.
  - ۲- وهدی بردن دستگایل راگه یانندن جووروه جوور ک وهل تاییه ت مه ندی پیل هاوولاته پیل بگونجه یگ.

۳- وهدی بردن په پوهندی دولا یه نه وه جووریگ که نال یا قه ناته پیل راگه یانندن بایه د ریگه ی په پوهندی کردن وهل هاوولاته پیل واز بکه ن تا سقه یا متمانه له ناویان وهدی بایگ .

هاوکاری وهل دستگایل راگه یانندن گرنگی یا نه هه میه ت فریگ دیریگ ک نه وانه پیل وهی جوورهن :

- ۱- تویه نیم له ریگه ی دستگایل راگه یانندن وهل هاوولاته پیل فریگ په پوهندی بکه یم .
  - ۲- تویه نیم له باوه ت نامه پیل په پوهندی کونترول بکه یم.
  - ۳- ناشکرا کردن زانیاریه پیل غه له تیگ بلا و کریانه .
  - ۴- هاوکاری نه کردن وهل دستگایل راگه یانندن نیه تویه یگ هه لوئیست یا مه وقف خوهی ناشکرا بکه یگ و ته قالا که یگ راسیه پیل بشاریگه و.
- هه میش له ودهخت هاوکاری کردن وهل دستگایل راگه یانندن بنه و یا نهساس و قانونه یلیگ هه ن ک بایه د له وهر چه و بگریه ن ک نه وانه پیل نه یانه ن:
- ۱- بایه د له بان زانیاریه یلیگ ره سیگه دهسمان جوور ناو و شماره پیل و چشته پیل تره ک ته نکید بکه یم .
  - ۲- بایه د ودهخت گونجیاگ یا مونسب نورا پیشه که ش کردن ههر زانیاریگ نورا ههر دهسگایگ دیاری بکه یم .
  - ۳- نه گهر نیازیگ و جوود داشووک ک کونفرانس رووژنامه گه ریگ بهرپا بکه یم بایه د لایه نه پیل و بنه وایلیگ دهسمیه ت دهن نورا سهرکه فتن کونفرانس گه له وهه چه و بگریم .
  - ۴- گرنگی یا زهروورت ناماده کردن سرده انه پیل نعلامیگ نورا شوون قهیرانه پیل.
  - ۵- دامه زرانن شوونیگ نورا قسه یکه ره رسمه ی.

دهور به درخانیهیل له راپهرین مهلاتی

نارام همبید

قهیری له ئەندامهیل مآبات به درخانیهیل هس وهگرنگی ونههمیهت چهکداری کردن ئەرا وددیهاوردن خواست وداواکاری مللهت کورد لهنازادی ودامهزرانن فهواردیگ کوردی سهر ودهوویی لهدهسلات مهزکهزی ک وچهنهها ریگهوشیواز ههول فرهیگ دان لهوهر خاتر ئەو ئومید وخواستهیه ، ئەندامهیلینگ لهو بنهماله سهرکردایهتی یهکیگ لهو جم وجویل چهکداریه کردن ، له وختیگ قهیریگ تر بهشداری له رویداین وسهرههلداین چهن جم وجویل وچهن راپهرینیگ تر کورد کردن ، جم وجویل مهلاتیهی سال ۱۹۱۹ یهکیگ لهو راپهرینهیلهسه ودرابهرايهتی خهلیل ئەحمدهد بهدرخان ، ک ئەو وخته ئویشیگ: "ئەو کهسایهتیگ وههیز ونیشتمانیهو هس نهتهوهیی دیریگ ویهکیگ بویه لهئەندامهیل دیار وناشکرا لهناو بنهمالهی بهدرخانیهیل".

فرهیگ له باحهسهیل ونویسههدهیل بهریا کردن جم وجویل "مهلاتیه" بهنهوه ئەرا نهخشهو داناین "گومهلهی تهعالی کوردستان" یا شایهت ئنگلیز وحوکومهت ئەستهمبول دهوڤ داشته لهبهریا کردنی وه سهبهب ترس ودهلهراوکییان له پهره سهندن هیزو توانای کهمالیهیل له ئەنادۆل، وهلی ئیمه ئەگهر وه تهمامی تهماشای بارووهوزع گشتی لهناوچهی "مهلاتیه" ئەوه ئەرامان دهزکهفیگ ک هووکارهیلینگ تر بویه ک بویهسه سهبهب ئەو جم وجویل چهکداریه ودرانهر وهورکهیهیل، لهوانهیش، پالنهیر یا دافع نهتهوهیی لهلای کورد لهو ناوچه له ئەنجام قانون وری وشوونهیل حکوومهت ک جویر وهسیلهیگ ودهکار هاوریان ئەرا ئەنجامداین تاوان وجهور وستهمکاری دژ وه کورد، لهی باریشهوه نوئیل ئویشیگ: کورد له عنتابهوه تا مهلاتیه وهشت هویر وباوهر نهتهوهیی دژ تورکهیل بوین، وه ههرحال خهلیل رامی بهدرخان بانگهواز قهیری لهکهسایهتی ونوینهر هووزدهیل کورد کرد ئەرا شار "مهلاتیه" لهوهر خاتر گریهداین کۆنگرهیگ ک لهتی باس له دامهزرانن جم وجویلینگ کوردی کردن، لهیو دیار بوی ک هوزدهیل کوردی ناوچهی ناوینی سیواس ومهلاتیه ناماده بوین ئەرا ئی جووره جم وجویله، یهیش وه سهبهب ئەو سستم فره ک ودهس دهسلاتدارهیل عوسمانیهوه نالانین، له ههمان وختیش فهرمانهوایی شار خهریهت عهلی غالب بهگ رهسیه شار مهلاتیه وه مهانهی راواناین چهتهو ریگرهیل ک پهلامار جیوازکردن نامهیلیان داوین، دویای نهوهیش کۆنگرهگه له ناوایی "شیرۆ" نزیک شار مهلاتیه ساوکریا م لهتی خهلیل رامی بهدرخان ئاشکرای کرد ک بویهسه فهرمانهوهی کوردستان، دویای نهوهیش فهرمانهوهی کوردسات وه ناو لوجنهی" مقهیهتیکردن له ههقهیل کورد گرنگترین بنهمایهیل کوردستان سهر ودهووی ئاشکرا کرد، ک جویر نامه دانریاو کلکریا ئەرا سهرکردهیل تر کورد ئەوانه ک نهتویهنستن بهشداری کۆنگرهگه بکهن، له بنهمایهیل کۆنگرهگه بکهن، له بنهمایهیل کۆنگرهگهیش ئەوه بوی ک وهتیگ: لهراسی کورددهیل ک وه ژیان بهدبختی و زهلیلی

حوکم کریانه له ئەنجام جهور وستهم لهلایهن حکوومهت تورکیاوه له کوردستان، وه جوانترین شیوه پیشوازی لههاتن ودهت و وادهی روزگاربوین نهتهوهیی کهن و مهردم کوردیش له ئمرووه زهلیلی وبنههی ژیر دهسته نین. ههر لهیوا ئشارهتیش کرد ئەرا قانونهیل دهولت عوسمانی ک وهسفیان وه وهسیلهیل ستم وتاوان کرد ونسپات ئەوه کرد ک ئامانج ئەو کۆنگره وهدیهاوردن خویشگوزرانی کوومهلایهتی ونابوویره ئەرا مللهت کورد، ههر لهیوا ئەو کۆنگره قهیری بریار یا قهرار پهسهن کرد تا وخت دامهزرانن ئەنجوومهنیگ قانونداناین، ک لهتی هاتگه:-

- ۱- دادگایهیل ئەزکهیلیان وهو شیوهی ئیسه ئەنجام دهن.
- ۲- پۆلیس وجهندرمه لهژیر دهسلات فهرمانهوای کوردستان بووگ (ک مهبهسی خهلیل رامی بهدرخان).
- ۳- ئەو چهک وجبهخانهیه ک حکوومهت کلکیردگه ئەرا هیزهگهی، گشتی لهژیر دهن فهرمانهوای کوردستان بووگ.
- ۴- ئاشکرا کردن ودهخشین گشتی.
- ۵- لاوردن رهس (تهلهعت نهنهر وجهمال پاشا) وسهرجهم ئەندامهیل تر ک دژ کورد بوینه.
- ۶- بهسانن مهدرهسهیل تاوخت وهدیکردن وهاوردن ماموستای کورد.

لهیوا دیاره (مستهفاکهمال) زانیاری یا مهعلومات داشت له باوخت خوده ناماده کردن کورد ئەرا ئەنجامداین جم وجویلیان، ئەوه بوی فهرمان وه لهشکر ۱۳ی شار ناماده کرد له سهرتهای تهمموز ۱۹۱۹ ک چهودیری یا مراقبه بخیگه بان کهسایهتیهیل وپیاگهیل هووزدهیل کورد ک هاتنهسه مهلاتیهو لهوخت رهسینیان دهسگیر بکریهن وهی ئەوهک مهیل مهردم ودهرو لای خودیان بکیشن، مستهفا کهمال ههر یهک له "ئلیاس بهگ سهرکردهی فهووج ۱۵ی شار "خهربوت" وهل دو کهتیهی چهک سوارخاسهیل وکهتیهیگ تر وچهنهها هیز تر شار سیواسی کلکرد ئەرا مهلاتیه، لهههمان وخت مستهفا کهمال پهیهوهندی کردن خالد بهگ ک ئەو وخته لهناوچهی "قینا"بوی ئەرا

لهناوبردن جم وجویل یا ههرکهی مهلاتیه، هیزهیل کورد لهمهلاتیهوه خودیان رهساننه شار "کیاخت" ک نزیکه لهی ئەرا ئەوهک جویر قاعدهیگ بووگ ئەرا دهسوهپیکردن ونههجامداین، دویای ئەوهک زانیاری یا مهعلومات رهسیه بیان وهچگن هیزهیل عوسمانی ئەرا مهلاتیه، وهلی کۆلۆنیل بیل، سهرۆک ههوالگری یا مخابرات ئنگلیزی لهشار حهلهب خودی رهسانه مهلاتیه ولهریگهی مهیچهر نۆئیهوه ئاشکرای ئەوه کرد ووت: ههر ههولینگ چهکدارانه کیشهی کورد خهگیگ مهترسیهوه، سهرکردهیل کوردیش قهول وهپیان دریا وه ئەوهک هاوپهیمانهیل کیشهی کورد لهلایان مایهی ریزگرتن ونهتمام وهی دهن، مستهفا کهمال چهن ری وشوونینگ تر گرتته وهر لهوهر خاتر بییهشکردن جم وجویلهگه لهههر یارمهتیداینینگ، له رووژ ۱۰ی ئەیلوول ۱۹۱۹ فهرمان یا نهمر دا وه راوانین سهرکردهیل ئەو جم وجویله له کیاخت، تۆفیق بهگ جویر فهرمانهی پۆلیس دامهزران وگشت هیزهیل چهکار عوسمانی لهمهلاتیهوه نهزیزی خسته ژیر دهسلات ئەوه، ههر لهیوا فهرمانیگ تر دهرکرد ئەرا پاریزگا یا محافزهی سیواس و داوا لهی کرد سهرجهم سهرکردهیل کورد ناوچهی دهرسیم ئەرای رهوانه بکهیگ ک دعایهکردنیگن لهباوخت دروسکردن چکوومهتیگ کوردی، مهبهس مستهفا کهمال لهیه رازیکردن کورد دهرسیم ک نهونه لایهنگیر جم وجویلهگه. هیزهیل دهسلات عوسمانی ئابلووچه یا حسار توینگ خسته بان رابهرهیل جم وجویلهگه، ک دویای ئەوه له ناوچهی" راکای"نزیک مهلاتیه جهمهو بوین وناچار کریان بلاوه وههیزهیل خودیان بکهن لهئەنجام ودرنهگرتن هوچ جووره یارمهتی وپیشتگیریگ له کورد ناوچهیل دهور وهریان، خهلیل رامی بهدرخان ک دهوریگ سهرهکی داشت له راپهرینهگه ناچار رویکرده شار بهیروت، ئەو باقی مهردمهگهیش ک بهشدار بوین لهراپهرینهگه روی کردنه ناوچهیل جیاچیا، وهی شیوه ئەو راپهرینه شکست هاورد ک وه یهکمین جم وجویل کوردی شماریهیل ک لهروی کهمالیهیل وسیاگه له باکوور کوردستان.

شوون ستراچی ناوچه گه نه یوا کردگه، له کویه نه وه ناوچه گه دبووگه مه میدان کیشمه کیش لایه نه ییل ناکووک. ئمجا وه گورهی سه رچه وه ییل، سه رجۆن هه یشته م نه که دی دو یای نه وه ک توایگ په لامار ئیران به یگ، وه دیم پشده را په ریگه وه نه شوون کیشمه کیش فره یگ وهل مه ردم ناوچه گه یا نه وسا تو یه نستگه بپه ریگه وه. هه ر له ی باوه ته وه (ته ها باقر) نه کتا وه گه ی ئشاره ت ئه رای کردگه و نه ما وه ی کیشمه کیش سیاسی و مه زه بی (سه فه وی و عوسمانیه ییل) یش (۱۵۱۲ - ۱۹۱۸) هه می شه ناوچه گه بویه سه شوون وه یه کره سین لایه نه ییل ناکووک و چهن جاریگ ویران کریاگه.

ناوچه ی پشده ر له چهن ئشاره تیگ سیاسی

کول سوو

به ریابوین شوورش ئه یلوول مه ردم ناوچه گه په شداری خاسیگ کردن و شه هیده یل فره یگ دان، دو یاخه له سال (۱۹۷۴) له شوون ده سو په یکردنه وه ی جهنگ ناوئی (به عس و شوورش) وه سه به ب ئازادبوین ناوچه گه وه گشتی و فه لادزی وه تاییه ت بریار دریا زانکو یا جامعه ی سلیمانی جیواز ئه ورا بکه ن، وه لی له رووژ ۱۹۷۴/۴/۲۴ وه پیستین شیوه فه لادزی قه سف کریا و سه ده ها هاوولاتی شه هید و زخم دار بوین. له سه ردم به عس پشده ر جویر هه ر شاریگ تر له ی کوردستانه مه ردمه گه ی جیواز کریا ئه را ئوردگایه ییل و ناوچه یگه یش که فه ئیر ویرانکاری و کاو لکردن. تا ئه وه بو ی له رووژ ۱۹۹۱/۲/۵ له ریگه ی راپه رینینگ سه رتاسه ری وه ئه را یه کجاری شاره گه له به عس پاکه و بو ی و له شوون ئه وه یش گشت ناوچه ییل کوردستانیش گرت وه، ئی رویداگیشه بو یه ده سه که فه تیگ نه ته وه یی ئه را ملله ت کورد له کوردستان عیراق ک حکومت هه ریم کوردستان له لی که فه ته وه.

له شوون به ریابوین جهنگ یه کم جه هانییش (روسیا و ئنگلیز) هه می شه تو استنه په لامار ناوچه گه بیه ن و بخه نه ی ژیر کۆنترۆل خوه یانه وه، دو یای نه وه ک له سال (۱۹۱۹) مه ردم پشده ر تو یه نستین په لامار هیزه یل ئنگلیز بیه ن له ده ریبه ند رانیه و هیزه یل ئنگلیزیش جویره فه وکردنیگ له ریگه ی ته یاره ییل جه نگیه وه که فه تنه قه سفکردن فه لادزی و ناوچه ییل ده وروه ی.

دو یای دامه زرانن حکومت عیراق له سال (۱۹۲۰) تا سال (۱۹۲۸) ناوچه گه له ژیر کۆنترۆل میراوده لیه ییل مه ندگه سه وه و له سه ردم وه زارته گه ی (جه میل مه ده عی) له ریگه ی ریکه فه تنیگه وه سو پا و ئیداره ت حکومتی هاتگه سه ناوچه گه. ئمجا له شوون هاتنه پان ده سلات به عس له سال (۱۹۶۲) ک ئه را ما وه ی (۹) مانگ ده سلات وه رگرت له ریگه ی هیز (حه رس قه ومی) ده وه په لامار ناوچه گه دان و شماره ی فره یگ له مه ردم بی تاوان شه هید و زخم دار کردن. له وه خت

بەغداي پایتەخت عیراق فیدرال

کول سوو

بەغدا پایتەخت کۆمار عیراق فیدرالەو کەفیگەبان خەت دریزی ٤٤ و خەت پانی ٢٣ . ئاو دجلەوئاوراسیا گوزەر کەییگ و بەغدا کەییگەدو بەش سەرکەییەوئەلەروی جوگرافیەو. شار بەغدا لەدەییە یەکم سەدی (١٨)ی زاییینی (ئەبو جەعفەر مەنسور) وەشیوەییگ بازنەیی وەدوور ئاو دجلەیا نەخشەسازی ئەرای کیشاگەو دروسی کردگە.بەغدا لەسەردەم کویەن پایتەخت عوسمانیەیل بویەو پایەیی بەرزییگ داشتگەلەو وەختە، لەوەر ئەوەک وەموهەترین مەرکەز زانست و زانیاری شماریاگە، ئەرا ماوەی چەن سەدەییگیش شوون خوئندن و رەسین زانیەیل ئەو سەردەمەبویە.

بەغدا گەورترین شار عیراقەو لەشوون قاهرەدویەمین پایتەخت ولاتەیل عەرەبە. شار بەغدا یەکیگەلەو شارەیلەک لەتاریخ دەولەت عەباسی پانیی وەرفرانینگ داشتگەو بەسیاسەتاریخ ئەوانەو، لەوەر ئەوەک دویەمین خەلیفە عەباسیەیل ک ئەبو جەعفەر مەنسور بوی لەسال (٧٦٢) زاییینی بەغدا وە پایتەخت خوئی هەلوژان دویای ئەوەک لەبان نەیارەیلی سەرکەفت لەئومەموی و عەلەویەیل. شار بەغدا لەو سەردەمەلەروی بیناسازیەووەچشت جیاواز و تازەییگ بوی لەچەو شارەیل تر عەرەبی. لەسەردەم (هاروون رەشید) ئی شارەتا هاتیگ مەردمەگەیی زیاتر بویگ و فراوانترەو بوی. لەشوون

مردن هاروون

رەشید

لەسال (١٩٢)ک

– ٨٠٩ز) ئەمین کور هاروون رەشید وەخەلیفەهەلوژیا ، ئمجا لەسەردەم ئەمین جەنگ و مرافەیی فرەییگ کەفتەشار بەغداوئا وەکوشتن خوئی کووتایی وەپی هات، لەشوون ئەویش مەئموون برای کریا خەلیفەیی بەغدا لە سال (٨١٤)ی زاییینی . لەشوون مردن هاروون رەشید وەدوسال ناکووی کەفیگە ناوینی ئەمین و مەئموونەو، وەیی جوورەدەسلاتیگ سەربازی لەتی پەیا بوی، ئمجا لەسەردەم مەئموون بەغدا ئەرا یەکەمین جار ماوەی ١٤ مانگ نابلوئەیی نابووری لەبانی چەسپاگەو، وەحوکم ناگر وئاسن چەسەرییەو.لەکووتایی سال (٨١٢)ی زاییینی هەردوگ سەرۆک لەشکر مەئموون ک ناویان (هەرسەمەو تاهیر) بوی ، تویەنستنی لەدو لاوئەدوور شار بەغدا بیەن ، وەو شیوەخەلیفەلەکووشک یا مال سەرۆکایەتی خوئی ک ناسریا وەکووشک (خولد) لەبان کنار دجلە وە تەنیا مەندەو، ئەویش لەوەختیگ هەول ئەوئەدیگ خوئی قورتار بکەییگ وەلی دەسگیر کریا و کوشیا، دی وەو شیوەکارەگەکووتایی وەپی هات، وەلی وەکوشتن (ئەمین) مەردم شار بەغدا فرەتویرەو نیگەرەن بوین ک لەشوون ئەووەیرانی و کارەسات روی لەو شارەکرد و جوانیەگەیی ئەوسای نەمەند.

ئمجا لەشوون دروسوین ناکووی و جەنگ و مرافەلەبەغدا، نزیکەیی دو سالیگ (ئیراهیم کور مەهدی عەباسی) خەریک بوی دەسلات بگریگەدەس، وەلی وەسەبەب ناپاکی سەرکردەیلیەوئناچار بوی دەسلاتەگەبەییگەوئەدەس مەئموون، چوینکەمەئموون ئەووبوی فارسەیل پشنگیری لەلی کردیان و هەول ئەوئەدیگ پایتەخت عەباسی جیواز بکەییگ ئەرا خوراسان لەوەر خاتر ئەوەک وەتەواوی کۆنترۆل کاروبار دەولەت بکەییگ ، دویای ئەوئەیش (حەسەن کور سەهل) خلافتە ولات عیراق و حجاز و یەمەن گرتەدەس، وەیی شیوەبەر ئەمنی بەغدا روی لەخراوی کرد و فتنەو شیواشیو وەبەکجاری بال کیشا بانیا، تا ئەو وەختەک مەئموون لە سال (٨٢٠)زاییینی هاتەوئەئەرا بەغداو شارەگەیش کەمیگ هاتەوئەئەرا بان باروومەز جارەن خوئی، تا سال (٨٢٤) زاییینی مەئموون کووچ ناخرین کردو خلافتە دریا دەس موختەسم برای.لەو وەختەوئەبەغدا ئارامی وەخوئەوئەوئەیی تا سال (١١٥٧)زاییینی، لەو مەملەکەت گەورا و ئاوەدانەتەنیا شارەکوئەنەگەخوئی و قەیریگ لەدەوورەری مەندەو. لەسال (١٢٥٦) زاییینی ئەووبوی (هولاکو)یش وەلەشکر گەورایگەوئەجواردەوور بەغدا تەوق کرد و داگیری کرد، دی ناگر فتنەو ئاشووب هەر

وئەدەوام بوی تا ئەو سەردەمەک تەتارەیل چینیەبەغداو کووتایی وەدەسلات موختەسم هاوردن و خوئی و مال و منال و داروئەسەگەیی گشتی کوشتن و کوشتار گەورایگ لەشار بەغدا بەرپا کردن و بەزەییان ناتەژن و منال و پیر و پەککەفتگ و دی وەو شیوەکووتایی وەدەسلات خلافتە عەباسی هات ک زیاتر لەپەنج سەدەدریزەداشت .شار بەغدا لەسەردەم (ئەحمەد جەلائیری) ئەووبوی زیاتر لەچەن جاریگ (تەیموور لەنگ) پەلاماری دا، تا دویاخەر لە سال (١٤٠٠)زاییینی) داگیری کردو مەردمەگەیی فرەنارەختە کرد. ئمجا لەشوون ئەوەک تەیموور لەنگ لەسال (١٤٠٤)زاییینی) مرد، جاریگ تر سولتان (ئەحمەد جەلائیری) لەسال (١٤٠٥)هاتەوئەئەرا بەغدا ، لەشوون ئەوئەیش ناکووی کەفتەناونیان وەل (سولتان قەرەیوسف تورکمان) و لە سال (١٤١٠) تویەنستنی سولتان ئەحمەد بکوشن و لە سال (١٤١١) وەسەرۆکایەتی (محمەد شا) بچنەبان چوکم و دەسلات شار بەغدا بگرئەدەس.وئەو شیوەبەغدا لەزیر دەسلات تورکمانەیل مەندەوئا سال (١٥٠٩)زاییینی) تا ئەو وەختەک سەفەویەیل وەسەرکردایەتی (شا ئسماعیل سەفەوی) بەغدا داگیر کردن لەسال (١٥٣٥) زاییینی)، لەشوون ئەوانیش جاریگ تر عوسمانیەیل هاتنەوئەو دەسلات لەسەفەویەیل سەندنەوئەو دویاخەر جاریگ تر سەفەویەیل تویەنستنی لەسال (١٦٢٤) دەسلات لەلیان بسیننەوئەو تا سال (١٦٢٩) فەرمانرەوایی بەغدا کردن، تا ئەو وەختەسولتان عوسمانی (موراد چوارم) حوکم بەغدا گرتەدەس و تا ئەو وەختەک ئنگلیز لە ئادار (١٩١٧) هاتن و دەسلات گرتنەدەس هەر ئەوان حوکم بەغدا کردن، وەیی جوورەبەغدا وەک زوورم ناوچەیل تر عیراق کەفتەزیر فەرمانرەوایی و داگیری کریا بریتانیاوئا ئەو وەختەک شوورش (٢٠) دەسکردهیی. شار بەغدا لە چوارچیوئی شارستانیەت خوئی، چەن گویرانکاری گەورایگ هاتگەسەبانی، لەسەردەم بابلی و سلووقی و گریک و تورک و فارسەیلەوئە وە شارەیل کسرا ناسریا دەس وەپیکردگەتا رووژ ئمروو ک وەبەغدا عیراق فیدرال ناسریەییگ. ئمجا لەشوون ئەو هەمگەکارەسات و ناخوشیەک وەگوروی تاریخ هاتگەسەبان شار بەغدا، هیمان هەر بەغدا کویەنەگەیی جارەن هەر وەک خوئی مەندگە. بەغدا لەسەردەم هاروون رەشید مەلەون رووشنوییری و زانست بوی ، لە(٨٠٠) زاییینی لەو وەختەمەردمەگەیی زیاتر لەیەک ملیۆن کەس بوین، وەلی وەسەبەب جەنگەیل یەک لە شوون یەک تورک و تەتار و فارس و مەغولەوئەکاولکریا و کارەساتەیل فرەییگیش وەک ورسگی و لافاو و سزبان و نەخوئەشی روی لەلی کردگە.شار بەغدا لەسال (١٩٢١) بویەسەپایتەخت عیراق ، وە سەبەب جەنگ ئیران و عیراقەوئەلەسالەیل هەیشتای سەدی گوزەیشت و جەنگ کەنداو یا خەلیج دویم لەسال (١٩٩١)و جەنگ کەنداو سێیم لەسال (٢٠٠٢) جاریگ تر کەفتگەسەوەر نەعەرەتەو پەلامار ویرانکاری و جەنگ براکوشی و تاییقی وەسەبەب سیاسەت ولاتەیل هاوساوە.ئەو کەسەیلە ک لەشار بەغدا فەرمانرەوایی کردنەفرەن، وەلی موهمترینیان ئەیانەن:-

- عەبدوللا کور محەمەد ئەلئیمام، ناسریاگ وئەبو جەعفەر مەنسور.

- محەمەد کور عەبدوللا مەنسور، ناسریاگ وئەبو عەبدوللا

مەهدی.

- مووسا کور محەمەد مەهدی، ناسریاگ وئەبو محەمەد هادی.

- هاروون کور محەمەد مەهدی، ناسریاگ وئەبو جەعفەر رەشید.

- محەمەد کور هاروون رەشید، ناسریاگ وئەبو عەبدوللا ئەمین.

- عەبدوللا کور هاروون رەشید، ناسریاگ وئەبو عەباس مەئموون.

شار بەغدا لەتاریخ چەن ناویگ داشتگە، لەوانەیش

: (مەدینەمدوورە) یا شارخەرگە، ک چشت تازەییگ بوی

لەسەردەم خوئی. بیجگەئەوئەیش (دارلەلام ، زهورا) ئەو شوونەک

لەبەنەرەتەوئەبەغدا لەتی دامەزریا . شار بەغدا چەن مووزوخانەییگ

دیریگ ک شوونەوار کویەن لەتیان کەفیگەوئەچەو جویر پویل

کویەن و پەیکەر کویەن سەدەیل وەرچەزاییین تا سەدی ١٧ی زاییینی

و شوونەوار سەردەم خلافتەیل ئسلامی. لە شار بەغدا کویەنترین

مزگفت تاریخی هەس، ک تاریخیان چوگەوئەئەرا سەردەم موختەسم،

لەوانەیش : مزگفت (خولەفا) ک لەوخت خوئی وەمزگفت

خەلیفەموختەسم ناسریاگە، بیجگەئەوئەیش مەزارگەیی ئیمام

مووسای کازم (سلام خودا لەلی)و مزگفت مەرجان ک کەفیگەبازار

شۆرچەیی شار بەغداو. ئەیبیجگەمزگفت (مەنسور و مەهدی و

مزگفت رسافە)و چەن مەدرەسەییگ ک خاوەن تاریخیگ کویەن.

شار بەغدا لەروی بازگانیهوئەمەردەزەییگ گرنگ یا موهم بازگانیی

دانریەییگ ئەرا گشت پاریزگایەیل عیراق، وەل ئەوئەیشا چەن کارخانەو

دەزگایەیلیگ پیشەسازی گرنگ یاموهم هالەتی ک هەر لەوەر

ئەوئەیش وەسەنتەر پیشەسازی شماریەییگ. بەغدا وەک بازنەییگ

پەییوئەندیەلە ناوینی سووریو تورکیاو هندستان و خوارگ رووژەلات

ئاسیا ، ک لەروی بازگانیکردن ناوئەولەتیەوئەشوون ئەهەمیەتداریگ

دیریگ ، وەل ئەوئەیشا بەغدا لەروی گەشتیاریهوئەشوونینگ موهمەو

زیاتر لەیەک ملیۆن کەس سالانەروی لەلی کەن وەتاییبەت لەولاتەیل

هاوساوەموهمەس زیارەتکردن تیەن ئەرا شوونەیل پیرووز عیراق

وئەک شار نەجەف و کەربەلاو چەن شوونینگ تر ک وئشار بەغدا

گوزەر کەن. لەروی کشتوکالی یا زراعتیشەوئەناوچەییگ گرنگ

یا موهم عیراق دانریەییگ، چوینکەسامانیگ ئاوی فرەخاسیگ

دیریگ و زەویەگەیشی وەپیتە.ئیسەشار بەغدا وەبەکیگ لەجوور

پایتەختەگەوراگەیی ولاتەیل ئسلامی دانریەییگ لەروی گەورایی و

فرەیی مەردمەگەییەوئە وەهەفت ملیۆن کەس مەزەنەکریەییگ. شار

بەغدا لەروی جوگرافیەوئەلە ناوئاسەوئەکریەییگەدو بەشەو، ک وەبەش

رووژئاوای ئاو دجلەئویشن (ناوچەیی کەرخ)و بەش رووژەلاتیشی

وئەپی ئویشن (ناوچەیی رسافە). ئەو پەلەیلیشەلەناوینی هەردوگ

بەش کەرخ و رسافەپیکهاتنەلە: پەیل ئیمامەیل ، پەیل ئەعزەمیە،

پەیل شوهدا ، پەیل کۆماری ، پەیل رەشید ، پەیل هەلواسریاگ یا

مەلەق بەغدا ، پەیل چادریە، پەیل دوقات ، پەیل باب ئەلوئەزەم

، پەیل موسەنا ، پەیل رسافەو پەیل دۆرە.ناوچەیل پیشەسازی

شار بەغدا، هەر لە مەرکەز شارەدەریژەو بوون تا دەبشت شار و

دەوورەری، وئە ناوچەیی پیشەسازی تاجی. شار بەغدا ئیسەنزیکیە

١٠٠٠ کم٢ داپووشاگەو لەشوون پروروسەیی نازادکردن عیراقیش

پرووژەیی ئاوەدانکردن وئەشیوئەیی وەرفران دەس وەپیکردگەو

تارادەییگیش ژیان لەتی وەرەو ئارامی و سەقامگیری چووک.

جۆن كەنەدى

گول سهو

جۆن كەنەدى لە سال ۱۹۱۷ لەشار پىرۆكلىن ماساشوستس ئەمىرىكا لەدالگ بويە؛ لە ناونى سالەيل ۱۹۶۱ تا ۱۹۶۳ سەرۆك ئەمىرىكا بويە دوناخر لەشار دالاس سەرۋولايەت تكساس كەفتگەسەوهر پەرلامارىگ تروژىستى وگىانى لە دەس داگەو ھەرۋەى خاترەنەتويەنستگەماوھيا فەترەى سەرۆكايەتپەگەى تەواوپگەى. ئەو رويداگ گرنك جەھانىك لەسەردەم دەسلات كەنەدى رويداگەو ۋەشەخسىتېگ كەوراو گرنك لەجەھان ناويانگ ۋەپى دەركردەگە؛ مەسەلەى جيوەجى كردن بەرنامەى (ئەپۆلۆ) ئەرا ئاسمانە چوین رەسین ئايم ئەرا بان مانگ لەو رويداگەيلەبويەك جەھان ھاوردگەسەلەرزە ۋەھرگز لە ھوير بەشەريەتیش نيه چووك ك چوین ئەرا يەكم جار ئايم تويەنس خوەى پرەسنىگەبان مانگ ۋئەو دو نەفەريشەك ئەرا يەكم جار چىنەبان مانگ (تېل ئارامسترونگ ۋئەدوین ئالدريڤ) بوين . ھەرچەن ئى رويداگ ميژويەزىياتر پەيوەندى ۋەو كەسەيلەديرى ك ئەو فكرەوۋەكردار جيوەجى كردنەوكەشىگ گرنك لەبان مانگ كردنەۋەلى لەراسى گرنكى يائەھەمىيەت ئى كار كەورا پەيوەستەۋەخود جۆن كەنەديەو چوین ئەو پشتگىرى ۋەھاندەر كەورايگ بويەئەرا ئەۋەگ كەشتى ئاسمانى ئەپۆلۆ ئەرا بان مانگ كل بكرىەى. جۆن كەنەدى ك لە سال ۱۹۶۱ تا ۱۹۶۳ سەرۆك ئەمىرىكا بويەھەرئەو پياۋەبويەك پرووزەى جيوەجى ئەپۆلۆ خستەبوار جيوەجى كردن ئوۋش ۋەتەرخان كردن بودجەيا ميزانىەى كەورايگ وسەرپەرەسى كردن پرووزەگە. مەنكەيە بويشيم ك رووز ۲۰ تەممووز ۱۹۶۹ ۋەعەيدىگ نەتەۋەلى لەئەمىرىكا لە قەلەم دريەى ۋەلەى ئەمىرىكەيل لەرووز پەيا كردن قارەى ئەمىرىكا لەلايەن كرىستوفەر كۆلومبس ۋەگرنكتەيەيگەجەساو ۋئەرا جەھانىش رووزيگ ميژويەيو ۋەخالىگ ۋەرچەرخان دياردانترەي لەرەۋەن ۋەرەو ئوچكن زانست وزانىارى.

شېخ

محمەد خال

گول سهو

شېخ محمەد خال كور شېخ عەلى كور شېخ ئەمىن خالە، ك ۋەپەنج پىشت رەسىگە مەلا مستەفاى مفتى بابائىيەيل، مەلا مستەفاى باۋەگەوراي شېخ محمەد خال لەشۋون جيوازكردن ميرنشيني بابان ئەقەلا چۆلانەۋە ئەرا سلىمانى سال (۱۷۸۴) ۋەل خوەيا دەسنويىسەيلى ھاوردگە، ئەو دەسنويىسەيلى ئەباۋەگەورايەۋەك (مەلا ئەبو بەكر موسەئىف) ئەراى مەنگدەسەۋە، ئىسەتارىخ بەشىگ ئە دەسنويىسەيل شېخ خال ك نزيكەى (۶۳۶) دەسنويىسە چوۋگەۋە ئەرا (۴۰۰) سال ۋەرچە ئىسە.

مامۇستا خال لە سال (۱۹۰۴) لە شار سلىمانى لەبنەمالەيگ ناۋدار كوردستان ھانگەسەدوينا، دويى ئەۋەك باۋگى ۋەنەخوۋەشى مريگ، شېخ ئەمىن خال باپىرەى ك پياويگ ناۋدار ۋ خوداپەرس بويە، خال ۋ ھەر چوار براگەى ئمايەت كردگە، سەرەتاي خوەندى لەلاى باپىرەى بويە ۋ لەمەدرەسەى باپىرەى ۋەدەسپاكي ۋ راسكويى ۋ خوداپەرسى ئمايەت بويە. خال ھەر لەمنايەۋەئاشق خوەندن ۋ نويسان بويە بەش فرەى خوەندى لەلاى شېخ (عومەر قەرەداغى) بويە، ك زانايگ دىنى ۋەناويانگ بويەنەك ھەر لەكوردستان، بەلكوو لەناو زانايەيل عەرەب عىراقىش، ۋەل ئەۋەيشا خال بەشىگ تر خوەندى لەلاى (مەلا حسين پيسكەندى ۋ شېخ جلال قەرەداغى) بويە. لە سال (۱۹۳۱) باپىرەى مريگ ۋ (ئەحمەد بەگ تەوفىق) لەو سەردەمەكاروۋەدس بويەلە سلىمانى ئاھەنگ كەورايگ لەمزگفت شېخ ئەمىن خال ساز كەيگ، ك زوورم پياگ خاسەيل سلىمانى داۋەت كرىەن ۋ ھەر لەو ئاھەنگەۋەفەرمان رەسمى (شېخ محمەد خال) كرىەيگەپيشماز ۋ خوتبەدەر مزگفت باپىرى. لە كووتايى سال (۱۹۳۱) تا كووتايى سال (۱۹۳۸) خەريك خوتبەداين ۋ دەرسداين ۋ دانايىن فەرھەنگ خال بويەۋەل چەن كئاويگ دىنى ۋەك (فەلسەفەى دىن ئسلام ۋ ژيان پەيغەمبەر). ھەر لەو ماۋەى كەمە (۲) كئاو چاپ كەيگ، دويى ئەۋەيش لەسال (۱۹۳۹) لەلايەن شالىارىتى (داد) ۋەۋەبانگەواز كرىەيگ ئەرا ھەۋەجەى چەن دادۋەريگ ۋەشيوەى تاقىكردنەۋە، ئمجا شېخ محمەد خال بووكەيەيگ لەۋانەك ئەو تاقىكردنەئەنجام دەيگ ۋ پلەى يەكم تەيرىكەدەس. دى ۋەفەرمان پاشايەتى كرىەيگەدادۋەر(قازى) ۋ لەھەلەبجەدامەزىريەيگ ۋ ناچار بووك لەدەرسداين دويزەو بگەفيگ، بيگومان لەژيان فەرمانبەرى يەيگ بويەلەدادۋەرەيل ناۋدار عىراق ۋ ئەرا ماۋەى (۲۸) سال ۋەك دادۋەر (لەچەمچەمال ۋ سلىمانى ۋ موسل ۋ كەركوك) كاركردگە. لەسال (۱۹۶۲) لەناو گشت دادۋەرەيل عىراق ھەلوژرياگەۋەئەندام دادگاى جياكردنەۋە(تەمىز) شەرى لەبەغدا، لەو ماۋەيشەشۋون پەنجەى ديار ۋ ئاشكرا بويەۋەئەۋەك ۋەھويچ جوورىگ لە قانون ۋ شەرىعەت لانەياكەك ھەرچەنى فرەجار لەلايەن كەورا كاروۋەدەسەيلەۋەفشار خرياسەباني، ۋەلى ئەتويەنستەكارىگەرى لەلى بياشۋون. شېخ محمەد خال لەۋەر ئەۋەك نويسەريگ خاۋەن ھويرو خاۋەن بەرھەم فرەو كەلكدار بويە، ھەر لەۋەر ئەۋەيش يەيگ بويەلەئەندامەيل دەسەى زانىارى عىراق ۋ لەسال (۱۹۷۲) يش جيگر سەرۆك دەسەى زانىارى كورديش بويە. بەرھەمەيلى خاسترين بەلگەن ۋ تويەنستەخزمەت نەتەۋەگەى بگەيگ لەمەيدان رووشنويزى ۋ ھەمان ۋەخت لەرېگەى كارەكەيەۋەتويەنستگەناو كەورا پياگەيل كورد پرەسنىگەجەھان ۋەك (موفتى زەھاۋى) ك باۋگ شاعر كەوراي ۋ ناويانگ (جەمىل سدقى زەھاۋى) ۋ (شېخ ئەحمەد فائز بەرزنجى) ۋ (بابەتاھر ھەمەدانى) ۋ (مەلا محمەد خاكى) ۋ چەنەھا زاناي تر ناۋدار. ۋەلى شېخ محمەد خال لەرووز ۱۵ / ۷ / ۱۹۸۹ مائئاۋايى لەجەھان زانست وزانىارى كرد ۋ، ۋەرەو جەھان كووتايى كەفتەرى ۋ لەدوينا دەرچى.

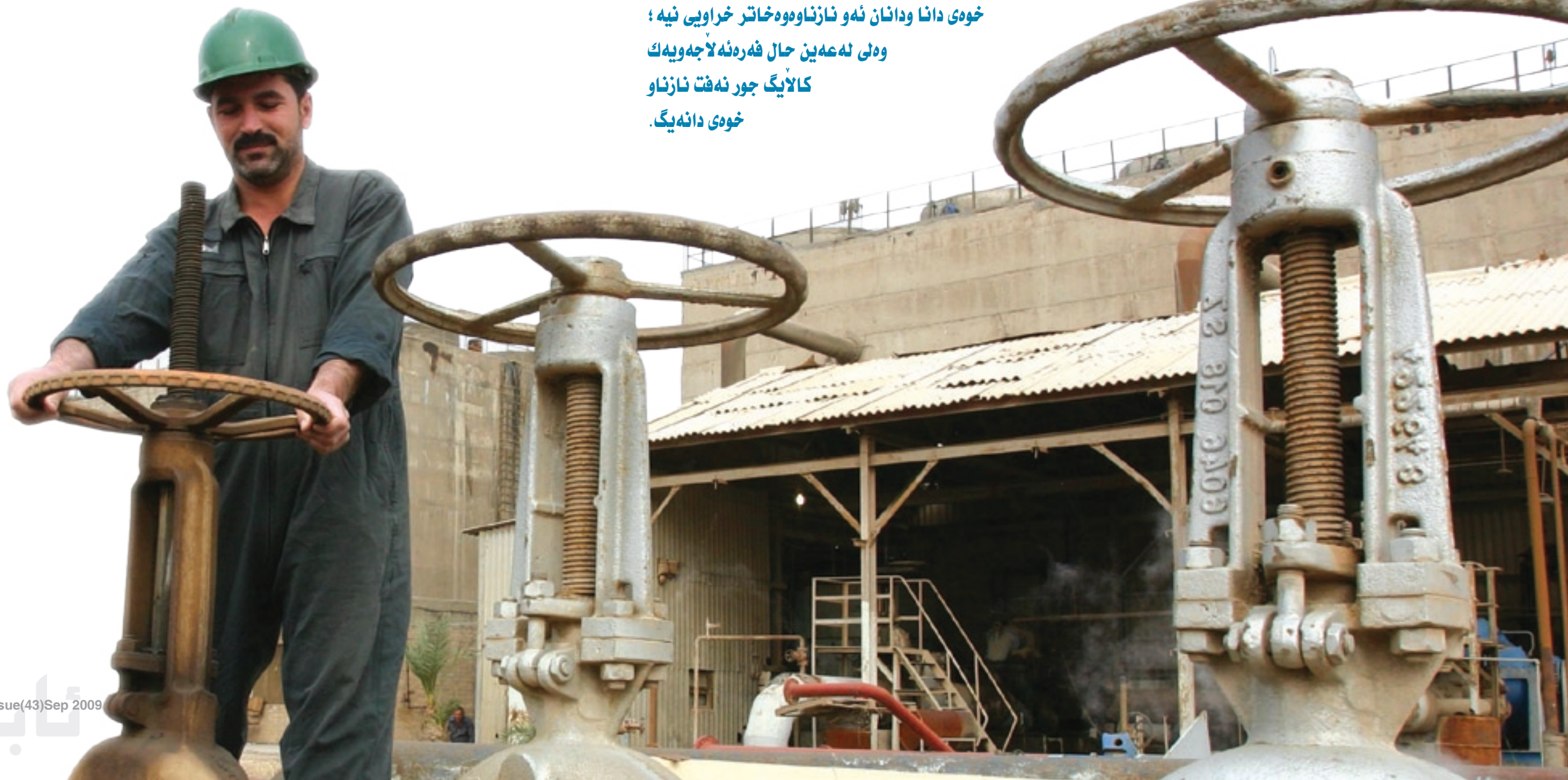
تلای سیه یا ئافهت سیه

زریان ئبراهیم

یه کیگ لهو نازناویاله قه به یله ک نزیکه ی په نجا سانه بریاگه سه بالای نهفت (ئالتوین سیه)س یه عنی هه رچه ن ئالتوین که فتگه سه نوای نهفت وهی وه ختیگ نهفت بازارهیل جههان وه خوهیه وه سه رقان کرد ؛ نهو وه خته ئابوورینا سه یل وچاودیرهیل نهو بواریا مه جاله ناچار بوین نهفت وه ئالتوین سیه بناسن ؛ یه عنی نهفت هاوشان ئالتوینه له نرخ وهی نه وه که ئالتوین سیه س. نهفت وه جووریگ قیمه تی بهرز بویه نازناو خوهی دانا ودانان نهو نازناوه وه خاتر خراوی نیه ؛ وهی له عین حال فهره نه لاجه ویه ک کالایگ جور نهفت نازناو خوهی دانه یگ.

بهی نهفت وه جووریگ له بازارهیل جههان شوین خوهی کرده و ک له جی تلای سیه بویه ئافهت سیه ئه ویش وه خاتر نهو هیزه یا قووه ته ک نهفت له جههان په پای کرد، ئافهت سیه له وه ختیگه ودهس ئه پی کرد ک ولاتهیل گه وراهیز جههان له شوین ههس کردنیان وه گرنگی پیگه یا مه کانه ی نهفت له ناینده که فتنه خولیای نهوگ بایهد وه هه ر جووریگ بویه خوهیان بره سننه ولاتهیل خاوه ن تلای سیه وله یرهدی نه تویه نریا جوور جارن بویشنه پی تلای سیه به لکم جههان حالی بوی ک نهو کاره ساته یله ک ئالتوین سیه وه شوین خوهیه و تیه ریگه یان ناچاریان که یگ بویشنه پی ئافهت سیه. ئالتوین سیه تا ئیسه یش نهرا زوورم ولاتهیل جههان هه ر ئافهت سیه س، ئافه تیگ ک نه ته نیا بواریا مه جال نهفت به لکم بوارییل تریش تویش کاره سات کرد. گه وراهیزه یل جههان ئه وانگ خاس زانن نهفت چه یگه، تویه ن تانه وره گ وه بییان کریه ی سوود له ی کالا بووه ن وچه ندین جوور کالا له ی دروس بکه ن وله لایان ئاساییه ک له دویری هه زاران میل خوهیان بره سننه ناوچه نهفت داره گان نهرا نهوگ بهش خوهیان له ی ئالتوین سیه بووه ن.

نهرا ملله تهیل خاوه ن نهفت ک نهو ملله تهیل ئاره زوو دیرن ئی تلای سیه نه یاشتان جوور عیراق خوه مان ک نهفت له جیاتی نهوگ بووگه نعمه تیگ نهرایان بویه سه ئاگریگ وبلیزه گه ی سه راسه ر ولات گردگه سه وه ر. ولاتهیل خاوه ن ده سات جههان نهرا نهوگ زیاترین بر له نهفت ولاتهیل خاوه ن نهفت ودهس بارن وه لایانه و ئاساییه ک هه رچی نه رزه یل یا قیهم نه خلاق وئنسائییه خه نه زیر پا، نهرا نمونه له میژوو کویه نه وتازه ی جههان، ولاته یلیگ هه ن ک نهرا نهوگ ده سیان بره سیگه خاس ترین سه رچاوه یل نهفتی وه دروس کردن جهنگه یل بره حمانه له بیان لاشه ی ئایمه یل ره ی بوینه و خوهیان ره ساننه سه بیره یل نهفتی له ولاتهیل خاوه ن نهفت. هه رچه ن زوورم شاره زایه یل بواریا مه جال نهفت هانه و باوره ک سه ده ی تازه سه ده ی ئاوه نه نهفت، وهی هیمانی جههان وه دهس ریککه فتنه نامه نه فته یگانه وه تویش هه زاران کیشه وگرفت بویه ک ته نیا ولاتهیل نهفتخواز نه تویه ن نهو گریه یله واز بکه ن . جوور به عزی ئابووری ناس هانه و باوره ک یه ناده میزاده ک نهفت جوور کالایگ وه ره و ئافهت برده گه، نه گه ر نا نهفت نه گه ر دویر له کاریگه ری یا ته نسیر خراو بووگ خزمهت وه کوومه لگای جههانی که یگ.

گه وراهیزه یل جههان
 نه وانگ خاس زانن نهفت
 چه یگه ؛ تویه ن تانه وره گ
 وه بییان کریه ی سوود
 له ی کالا بووه ن وچه ندین
 جوور کالا له ی دروس
 بکه ن وله لایان ئاساییه ک
 له دویری هه زاران میل خوهیان
 بره سننه ناوچه نهفت داره گان
 نهرا نهوگ بهش خوهیان له ی
 ئالتوین سیه بووه ن.

جهرگ سوزیایی

کامل جهمیل بهگ

وهلی له دلم روولنه مه نیده
 خودم بوومه که سد له و بی که سیده
 نه وهخت سه فهرده نه وهخت واوه یلیم
 دهرد شوینه گه د بکه فیکه و نیم
 نه و جوانه گه م روولنه ، تازه سویره گه م
 به و بنوور هه ناس ، تووی دنگیره گه م
 جهرگم راد سوزیه یگ ، دهقه وه دهقه
 خواردنم بووگه بهس نانه رهقه
 بهس جاری ترهک بایدهو بوینه مده
 حالم فرووشم ، روولنه سینمه د
 قهت هویره و نه که ی له هویرمه و بچی
 خوو من سقله نیم جوی سفته پشی
 تادویا هه ناسم قه له مم نه وووسی
 نه چووگه و گووشم قسه ی هویج که سی
 قه له م نه مینیگ ، وه زوان راد نویشم
 نهر زوان وشکه و بوو له خوین راد کیشم

جاری خودم جهرگم جهرگم سوزانی
 وه ژان دلم ، بهس خودا زانی
 وه تم گه وره بوید ، نهک وه ته مای بهر
 به شکوو نه رای خوده بگریدن سه مەر
 هه نای گه وره بوید سه مەر گردیدن
 نیه زانم ماسه د ، تاگەر مردیدن

ویبر

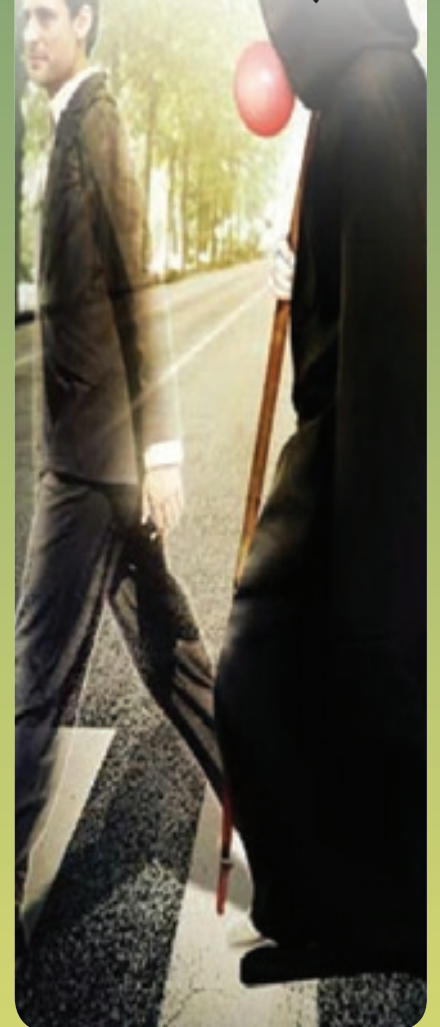

هام ده ویرت ده خه و و بیدار
 نو مید دلم وه له حزه ی دیدار
 هناس گیانم ده گول عزیز تر
 قسه ی شیرینه ده گول عزیز تر
 نام ره یینت ماگه س ده ویرم
 دهنگ هه نینت نه چگ وه ویرم
 نو مید حه یات مه له م دهردم
 گهرمی گیان رووژهل سهردم
 هاتم ده شوونت ده پشت شیشه تار
 ده شه و تیه ریک به فاسله و کار
 نه وهل که دیمه ت دلم چه قیا
 راسی زووانت جوور کیمیا ...

مه رگ

عهلی ئولفه تی

نه گهرمه شین نه شینی ههس وه
 شه ره و
 نه نازاریگ موور باری وه نهرمه و
 چه نی ویله نه شه هه ی دادمه و خودم
 مه خودم پا بارمه و شان دهم وه تهرمه و

عشق ولات

مونیره ئه رکه وازی

ره نجم گوم کردن نیسه ده وریشم
 خوهزگ سه عاتی ده سپا راکیشم
 بویشم خوسه م چی چمانی پویشم
 بهدبه ختی دنیا تاکه ی بکیشم
 شعره ییل خوهش خوهش نهر کی بویشم؟

دنیا من تاکه ی جهورد بکیشم
 خوسه ی غه رییی چه رمی کرد ریشم
 دهنگ کز نه یلام هاتیه سه گووشم
 جهرگم سزیایه عشق بیه سه تویشم
 بیهه بیگانه دی را بنیشم

نیشتمانی دلنشین

عهلی رهزا خانی

دل نه گهر رهش بوی له داخ مه یینه ت و زام و برین
 سه ر نه گهر سر بوی له کار و بار یارانی وهرین
 پا نه گهر گامی وهره وهر نه لگری له دارسان
 گووشمان نه گهر نه ژنه وی هاواری یاری نازنه نین
 نه ور نه گهر واری له داخ چیمه نه ییل زهرد و سوور
 دیده نهر هسکی له زام تال ناسوور و برین
 چاو نه گر چوی نه ور مهواری خوین له بلیاق زمان
 خوین نه گهر جووش تیای له گیانده بوو سوار و نه سپ و زین
 لهش نه گهر رهق بوی له دهرگای ناسمان و سه رزه مین
 گشتی هاوار وه دهرگای نیشتمانی دلنشین

روشنهویری سهر لهلی شیویاگ

نهوړه س رهشید

روشنهویر له کوومه نگا نهو کهسه سهک نهړک و دهوړ کوومه لایه تی و روشنهویری و سیاسی دوینیگ، وهو مهعنا ک پابه ند بووگ وهمه سه لهی نیشتمانی و نه ته وهی و نسانیه یله وهو به عزه جاریگیش پابه ند بوین وه حزبه وه، روشنهویر که سیگه پابه ند وه کوومه نگاو کلتوریگ دیاریکریاگ وهک که سیگ که ردوونی و پابه ند بوینی وهویر ره خنهی و هه ونداین نهرا وهرو نو بردنی وه ناقلی، چوینکه لهی سهرده مه ناقلی وهمه عنای نسانیه تبوین و نه هه میه تداین وه نسانیه ت له ریگهی هویره وکردن و دانایی یا نبداع خاستر نهرا وه ریپه ویردن ولات و چاره سهرکردن کیشه و نا کووکیه یل کلتوری و نابووریه یل کوومه نگا.

نهو هویره وکردن و نبداعه له روی به شداری و مه سه لهی سیاسی و فکریه وه تیه یگه دی، ک روشنهویر له تی وهک چینیگ کوومه لایه تی و نهړکیگ لهو مه سه لهو پرووسه دهوړ دوینیگ. نمجا بایه سه بزانیم ک روشنهویری بیه سه نیه، وهلی فهیریگ له روشنهویر هیل لهیوا زانن و لهو رویه وه هه ق دهنه خویدان ک زیاده روی بکه ن و له نهړک و مهیدان خویدان لابیهن و مهرز بشکنن، ک بیگومان نهویش کیشه دروس که یگ له ریگهی ده سخته نیان وه ناو فهیریگ مه سه لهو باومت ک هو یج شاره زایی و فکریگ پسیوری لهو باومه وه نهیرن، نمجا وه گووردی نهویش کیشه نهرا خویدان و کوومه نگا دروس که ن و سهر له کارگه دهر نیه که ن وهی نه وهک دگان وهغه له ته یل خویدان بنهن و رخنه له خویدان بگرن، به لکوو سوار سهر خویدان بوون و له باومت نهو مه سه له یله فه سه که ن ک کار و نهړک نهوان نیه و شاره زایی له باره یانه وه نهیرن، یهیش مه عنای نهو سه له مهرز خویدان دهرچن.

که سیگ وهراسی روشنهویر بووگ و خاوه ن هویر رخنهی بووگ، بایه سه بزانیگ ک ریگهی دویریگ ههس له ناونی خوهی و که سه یلتر شاره زاو پسیور له مهیدانه یلتر زیان کوومه نگا و نیه وگ مهرز شکن بووگ. چوینکه وهرچه گشت چشتیگ بایه سه روشنهویر خاوه ن هقل بووگ و قسه زان و پر زانیاری بووگ، چوینکه ناقلی و زیره کی نه هه میه تداینه وه راسیه یل. نمجا ناست گرنگ یا موهمیگ ههس ک روشنهویر له چین و لایه نه یل کوومه لایه تی کوومه نگا جیاوه که یگ، ک نهویش نهو هویره سه ک روشنهویر وهی ناسریاگه و ناسریه یگ ک نهویش هویر رخنه ییه. بیگومان نهو هویره له هویره یل تر جیاوازه، وه تاییه ت هویر سه رشووړکردن، وهلی فهیریگ له روشنهویر هیل له راسی نی حاله تدیرن و که فنه شوون لایهن و مه رد متر وهی نه وهک بزانی مه سه له چهس.

روشنهویر بایه سه له کاره یلی زیره ک بووگ و له هه مان ومخت هقل باریگه کار و نه که فه یگه شوون قسه و هویر و باوه ر بی مه عنای نهی و نهو، بایه سه سهر له خوهی نه شیونینگ و مقیه ت خوهی بووگ هو یج وه ختیگ مهرز نه شکنیگ و، وهی به لگهی راسه قینه کهس تاوانبار نه که یگ نهرا هو یج مه سه له یگ تا نزیکه و نه وگ له ده مارگری (تعصب) و له هویر و نه قلیه ت که سه یل تونه و نزیکه و نه وگ.

نه لوهن - نه لقوش

د. عزه دین

نه گهر بویشیم عه ره بی حه شر وه نیمه کردگه، یا نیمه حه شر وه عه ره بی کردیمه، له (خانقی) ناو (نه لوهن) ههس یا بویشیم ناو نه لوهن د ههس، نمجا هه ر وه ختیگ باس خانقی کریاگه هه ر باس نه لوهن و ناوو پیله جوا نه که ی کریاگه، ک شاره زایه یل نویشن له روی معماریه وه پیلیگ رومانیه. هه ر له و پیله له شار (قوسته تینه) ی جه زاو وجود دیریگ و له ورایش هه مان قسه کریه یگ و له شعر کوردیش شعر یل (زیوهر) له گشتیان زیاتر له باومت خانقیه وه خوه نستیمه. ناو نه لوهن له سر پیله وه سه ره چه وریگ و له ورایش هه ر وه پی نویشن نه لوهن، شایه ت بویشیم نه لوهن مه عنای ره نگین یا ره نکا وره نگ ده یگ، نهرا نی قسه یسه هه وه جه نیه که یگ ته ماشای (فه ره نگ) بکه یم چوینکه مه عنای گهی ناشرکاس، وهلی نه وه ک لهرا مه به سه مانه نه وه سه ک نیسه له فه ریگ نویسان و ده نگ و باس ته له فزیون ژنه فیم که نهی (وه ندی). دیاره له لای نه وانه نی (نه لف ولامه) دو بیت یا حرف ته عریفی عه ره بی ن و چینه سه بان ناو ناویگ له ناوه یل کوردستان و بایه سه لوریهن و شایه ت له لای نه وان نه یه شوونه وار (ته عریفه) و نیان کوردایه تی که ن، مالیان ناو، وهلی نی نه لف ولامه پیوه ندی وه عه ره به وه نه یریگ و نه و ناو جوا نه ناوی (نه لوهن) وه (وه ند) نیه و نهویش کوردایه تی نیه ک نه وان که نهی، با نیه تیانیس پاک بووگ، وهلی با ناو نه و ناوه لیکه ی خوهی و، وه جوانی و ره نگینی خوهی بیلنه وه و هه رچی وه نه لف ولام ده سکرده پی مه عنای نه و نه عه ره یه. نمجا با له نه لوه نه وه بایمه بان (نه لقوش) ک شاروچکه یگ مه سیچینینه و مه ردمه که ی کانه یکن، وهلی گشت وه ختیگ که نیسه یلیانیس شوون هانداین پیسه ره که ی کورد بویه و له ناو پیسه ره که و له خبات نیشتمانی عیراق و کورد چه ن سه رکرده و خه بات که ر ناواو ناداریگ داشته. نمجا لهرا توایم باس ناوه که بکه یم ک به عزه جاریگ له ره سانن یا نه لامه یل خوه مان که نهی (قوش) و له خوه یانا نه و (نه لف ولامیه) هه ر ته عریفیگ ناسین عه ره یه، خاسه نیه که نهی (قوش) ک وه توری که مه عنای (مه ل) ه. بیگومان نه لقوشیه یل ک زورمیان کوردی زانن، له لیمان ناته سه ده نگ و بویشن نه ری وهی جووره تواین یا توایم بخریه یمنه بان (هه ری کوردستان)؛ نمجا مه بهس باسه که مان لهرا نه وه سه ک ره سانن یا نه لامه یل کوردی له ور خا تر فه ریگ ناو وشوون بایه سه پر سیار له شاره زایه یل یا مه ردم شوونه که بکه ن تا بتوبه ن وه جوانی ناو شوونه یل بارنه کار و له که داریان نه که ن و بیگومان نی کاریشه خراو نیه و پر سیار کردیش هو یج شه ربیگ نیه توایک.

سۆقىستايەيل و فەلسەفەگەيان

گۈل سوو

لە سەرەتا وەرچە ئەوەك باس لە خود سۆقىستايەيل و فەلسەفەگەيان بگەيم توایم باسیگ لەبان شوون

فەلسەفە بگەيم لە یۇنان کویەن (نغریق)، ك گرنگی یا ئەھمىيەتەگەي بەسپمە ئى جموجویل فکریەوہ ك

بویە سەبەب رینگە بەیگە دروسبوین ودویای ئەوہیش گەشەکردن ئى جوورە رپرەویگ فکری و فەلسەفی.

کار یا رپرەوہ) تەيەگ و لەیەكەوداین ھەردوگ وشەگەسە. لەراسى سۆقىستەيل قەيریگ فکرمەن بوین لە یۇنان وە سەبەب نەعرەتەي فارسەيل (ك بویە سەبەب دروسبوین خواست ھونەر وەرگری و ھونەر باوەر وەپیکردن (ئقناع) ھونەر قسەو لەھەمان وەخت لە رویداین کیشمەکیش

و ناسایش کوومەلایەتى و وەخشین گیان ھاوولاتى و تاکەيل ئەو دەولەت بویچگیشە ریحوەشکەر بوین ئەرا دروسبوین قەيریگ فکرمەن ومامۆستا وەناو سۆقىستايەيلەوہ. سۆقىست یا سووفى وەمەعنای (حکمەت یا دانایى) تەيەگ و، وشەيا کەلیمەي سۆقىستايەيلیش وەمەعنای (پیاگەيل ئەو

یەيش چووگەوہ ئەرا خود یۇنان وەتایبەت شار(ئەسینا) ك ئەو وەختە دەولەت بویچگیگ بوی و زیاتر لەھەر ناوچەيگ ئەو سەردەم یۇنانەو جەھان ناسریاگیش ھەلگر باوەر یگ دیموکراتى بوی، ئەيە رینگە دیاگە و جووود ھویرورا ئامانچ و بەرژەوہندیەيل جیاجیاو بیچگە ئەوہیش سەقامگیری سیاسى

کردن زانست و ئویشىگ ئەوان خود خودیەيا کەنە پەیمانە یا مقیاس ئەرا خاسبوین یا خراوبوین چشتەيل و لەھەمان وەخت ئەو باوہتەیلەك دلایان خوہش کەيگ وەخاس و ئەوانەك نەرەحتیان کەيگ وەخراو دەيگە قەلەم. لەى حالەتە ئەفلاتۇن وەل سوقراتا یەكەوگرن و باس لە ھویچ و پویچی و لەنگى فەلسەفەگەيان کەن، وەل وەل ئەوہیشا سۆقىستايەيل وەل گەورا فەیلەسووفەيل ئەلمانىوہ (ھیگل) یەكەوگرن ك ئویشىگ: (ئادەمیزاد پەیمانەيا مقیاس گشت چشتیگە). وەل ئەوہیشا (بەتراند راسل) گەورا نویسەر سەدەي (۲۰) باس لەسۆقىستايەيل کردگەك ھویچ وەختیگ کار چەفت نەکردنەو ھەمیشەمەل ئەرا راسیەيل تازە دەرکەفتگ چەماننەو دوشمانیەتى ئەفلاتۇنیش لەوەر ئەو ترسە بویەتا سۆقىستايەيل شوون باو ئەو نەگرن و، وەگشت جووریگ رەتیەو کردیان.

وسەختى بار گوزران لەیوا لە سۆقىستايەيل کردگە ك لەوەر خاتر وەدەسھاوردن بریگ پویل دیاریکریاگ ئى کارە ئەنجام بیەن و پویل لە خوہندکارەيل بسینن، ھەلبەتە یەيش ئەرا ئەوہ ك وەپی بژیەن و نەمرن، نەك ئەرا ئەوہك جەمیەو بکەن و مال و باخ و بووسان و کالای گرانقیمەت و چشتەيل خوہشگوزرانى ئەو سەردەمە وەپی بسینن، چوینکە زوورم فرەي سۆقىستايەيل کەسەيل کووچکەرو گەشتکەر بوین و لە (ولات فارس) و(ولات شام)دوہ ھاتوین و خاوەن زەوى و مولك مال نەوین لە ئەسیناو زەحمەت بوی لەوەر خاتر پەیاکردن تیکەي نان ژيان واز لەکار سەردەكى خوہیان باوردان ك فکرو فەلسەفەو باوہتەيل تر بویەو دەس بکەنە کارگەري یا چەتەيى، ك ھەرچەنى ئەفلاتۇن لە کتاوہگەي (کۆمار) باس لەسۆقىستايەيل کەيگ و تاوانباریان وە وەرگرتن پویل کەيگ لەوەرانوەر ھووکارە

فەلسەفی لەسالەيل ۴۵۰ وەرچەزایین لەوەر کیشەیلگی وەك (خاس و خراو، و جووود ونەوین)و....ھتد، ك لەیرا ئەقلیەت سۆقىستايەيل پەیابوی ك فکرو باوەر تازەيگ بوی و ئادەمیزاد وەخود پەیمانە یا قیاس ئەرا چشتەيل دانان و وەيەيش وتیان دانایى.سۆقىستايەيل نەك ھەر ھونەر قسەکردن و باوہتەيل یەكلاکەرەوہي (خاس و خراو) و(جووود و نەوین)، بەلکوو لەباوہتەيل تریش دەرس دیان و ژيانیان خاس بوی، ھەر لەوەر ئەوہیش قەيریگ پویل دیاریکریاگ کەم تا فرە لەقوتابییەيلیان سەندیان و شایەت یەيش چ ئەرا سەردەم خوہیان و چ ئەرا سەردەم تازەو ھاوچەرخ یەكەمین چشت بویگ ئەرا رەخنەگرتن وەدەس ناخەزو نەیارەيل ئى جموجویلەو، وە ئەوہیش تاوانبار کریان ك زانست یا علم فرووشتنە، وەل ئیمە لەیرا نیەوگ ئەوہ لە ھویرمان بچووگ ك ناچارى ئابووری

بوی ، وەل ئەوہیشا لەباوہت ھەقەيل رەواي مللەت کورد پشنگیری و لایەنگری خوہی نیشان دیاگ و خوہی وەدلسووز سەردەدي کوردستان و مللەت کورد زانست چ وەھەلوئیست سیاسیانەج وەشعر و نویسانن ھەمیشەوەرگری لەکوورد و کوردستان کردیاگ، توپەنیم بویشیم تەنیا شاعر ەردەيە ك وەل خەم و نەرەحتەيل کوردا ژباو مەردانەوەرگری لەھەقەيل کورد کردیاگ و یەکیگەلەو شاعرەیلەك لە تاریخ شعر ەردەيى وەنەمرى مینيگ . جەواھرى دیاردەيگ گەش شعر کلاسیكى تازەي ەردەيە، ھەر وەبوونەي (۱۲) سالەي کووچکردنیەووەوہك وەفاداریيگ ئەرا دلسووزى ئى شاعر گەورا یادى کەيم و خەیمەنى ھویر مللەتەگەمان. شایەن باسە، لەشوون کووچکردن جەواھرى، لەشار ھەولیر پایتەخت پەیکەر یگ شایستەئەرا ئەو شاعر گەورا دروسکریاگەك گوزارش یا تەعییرلەوہك کورد ھەلوئیست پیاوہتى و قارەمانیتی دووس و دلسووزەیلی لەھویرەو نیەوہيگ . محەمەد مەھدی جەواھرى ئەك ھەر تەنیا شاعر بوی، بەلکوو لە مەیدان رووژنامەنوویییش دەس رەنگینيگ داشت و شوون پەنجەي لەبان رووژنامەگەري عیراقى ھەر مەندگە، ئى پیاگ رووشنھویر و شاعرلەژيان رووژنامەگەري کار لەچەن رووژنامەيگ کرد، لەوانەيش : (الفرات ، الانقلاب ، الراي العام) . ھەزاران سلام لەگیان پاک شاعر گەوراو خاوەن ھەلوئیست پیاگانە(محەمەد مەھدی جەواھرى) شاعر ەردەب و دووس مللەت کورد.

محەمەد مەھدی جەواھرى وەئاخیرین گەورا شاعرەيل کلاسیكى ەردەب دائریەيگ ، ك لەرووژ ۲۷ / ۲ / ۱۹۹۷ وەيەكجاری مائلاوایی لەژيانى کردو چیەوەر رحمەت خودا، ئمجا لە عیراق و لەچەن ولاتیگ ەردەيى وەبوونەي (۱۲) سال لەبان کووچکردن ئى گەورا شاعرەقیستیقال شعرى وچالاکى ئەدەبي جووراو جوور سازگریا. جەواھرى وەناسریاگترین شاعر عیراق لەسەدەي (۲۰) دائریەيگ چ لەروى بەرھەم ئەدەبیەووەبووگ چ لەروى ھەلوئیست ئنسانى و نەتەوہییەوہ. ئى شاعرەتا دوپاھەناسەي ژيانى وەل شعرا بوی. جەواھرى لە سال (۱۹۰۰) لە شار(ئەجەف) لەخیزانینگ شوورشکەر و دینپەرور و رووشنھویر ھاتگەسەدونیا و لە مەدەرسەيل دینی ئەجەف پیرووز فیکارەي خوہندن ونویسانن و زانستەيل دینی بویە، ئمجا زوی ناشق شعر بووگ و شعر شاعرەيل فرەيگ لەوەرچەسەردەم خوہی خوہندگەو چیەسەژیر بار کەش و ھەواي شعر کلاسیک و لەھەمان وەخت وە رەوانى فرەيگەوہپەرەدیاگەزوانگەري و توانای دەرختنى بتەوتر کردیاگ، ماوہیگیش لەژيانى وەك مامۆستای زووان ەردەيى دەرس داگە، دوپاخریش تیکەل دونیای سیاسەت و کیشمەکیش بویەوہل پیاگەيل رژیم و دکتاتۆریەت بەعسیەيل و تویش نەرەحتى و ئاوارەيى تپەيگ. جەواھرى شاعر یگ خاوەن ھەلوئیست نیشتمانى و نەتەوہيى بوی و دەوریگ داشت لەشوورشکاری و گشت وەخت لەسەنگەر مللەت خەبات کردیاگ و لەبەرژەوہندیەيل نیشتمانى و یەکرزی مللەتەيل عیراق ھەلوئیست تاییەتيگ داشت و دژ جەور و زولم و زوورداری

لە یادی (۱۲) سالەي کووچکردن محەمەد مەھدی جەواھرى

بۇتان جەلال

ناکووکی کوپه ناونی ودهوی و خهسویره

سه عید شان

لهناو زوورم ملله تهیل و تاییهت رووژ هه لات ، ناکووکو و مرده و امیگ هس له ناونی وهوی و خهسویره، نهو ناکووکیه فرده جار په ره سینیک و رهسیگه نك ناخوهشی ، نهو ناکووکیه له وهدهسه کیهگه پی ک ناده میزاد غه ریپیک و هئاو وهوی دهیگ له قایی مال و تیهگه ناو و بووگه یه کیگ له نه ندامهیل نهو خیزانه، نهجا خهسویره له یوا ته ماشای نهو ناده میزاد ده کیگ ک گوپرانکاری بنه رمتی کردگه له ناو خیزانه گی، و تاییهت له یوا هس که یگ نهو وهوی وه ته و اووی کوره گی داگیر کردگه و برده سهی نهرا خوهی ، نهجا ودهختی ک دوینیک کوره گی و هرهو لای هاوسه ره گیا چووک و زیاتر له هاوسه ره گی نزیکه و بووک چمانی هر چی رهنج کیشاگه گشتی و هتالان چیه.

وهراسی به عزه و ویگ هس فرده خود پهرسن و توان پیاوه گیان ته نیا نهرا خوهیان بووک ، دی نه و له هویرو بهن ک پیاوه گی و مرجه نهو کور دایگ و باوگیگ بوپیه و چهنیک نارحه تی و شهونه خه فی کیشانه تا نهو کوره گه ورا کردنه و هر چشتیگ تواسگه نهرا ی جی و دهی کردنه تا خوهندن ته و او کردگه.

لهی حاله ته هه رسن لایهن و هر پرس یارن و هرا نوهر یه کتر ، کور بایه سه وهویچ جووریگ دایگ و باوگ و کهس و کاری له هویره نه و دیگ و نهو شه که تی دایگ و باوگه له و هر چه وهی بووک و ههول نه و به یگ دلیان نه شکتیگ و هه ق دایگ و باوگ گوم نه که یگ و نه گهر تویه نست و هگوره ی توانا یارمه تی دایگ و باوگ بیهیگ ک هه ر چهنی له و انیش جیا بووک.

له هه مان ودهخت وهوی بایه سه نه و هیزانیک ک خهسویره هس هه ر دایگه و دایگیش نه زیزه و نه زیزترین که سیگ له لای کوره گی ه یی و نه و نه یی دونیایگ خوهشی توایگ، بایه سه وهویچ جووریگ له یوا نه که یگ په یوهندی ناونیان بشیونیک و ههول نه و نه یی یگ گرفت و ناخوهشی بکه یگه ناونیان و بایه سه وچه و خوه شه ویسیه و مبنووریگه خهسویره ی خوهی ک له نه و گه و راتره و فرده چشت له ل فه بوول بکه یگ وله هه مان ودهخت وه قسه ی خوهش مامله توهلیا بکه یگ وهه می شه ریگه ی دبلوماسی وهلیا باریگه کارو له یوا له ل بکه یگ وهک دویهت خوهی ته ماشای بکه یگ ، چوینکه ناده میزاد گشت چشتیگ ودهس خوهیه و تویه نیک خوهی شرین یا تیهل بکه یگ ، وهل ودهس ودهسویسی تویه نیک چشته یل سهختیگ ناسانه و بکه یگ ، وهل نه و هیشا هه ر بایه سه له وهر خاتر هوسه ره گی ک کور خهسویره یه زووانی خوهش بووک، نهجا خهسویره هس تویه نیک وهدلسووزی و خوه شه ویسیه وهدل وهویه گی و هرهو لای خوهی بکیشیگ و جویر دویهت خوهی مامله وهدلیا بکه یگ و نه و هیزانیک ک نهو میوان تازه هاوسه ر کوره خوه شه ویسیه گی هه و له ناپنده بووگه دایگ نه وهدلی.

بیگومان وهاوکاری و دلسووزی هویچ گرفتیک نیه مینیک و گشتی چاره سره کریه یگ ، چوینکه هه ر و هگونجیان و ، وهیه که وه زیان بنه رمت نارامی دروس کریه یگ و له هه مان ودهخت خهسویره بایه سه نه و هیش بیزانیک ک نه ویش زویتر وهوی خهسویره یگ بوپیه و ، وهویه گی هس نه و هیزانیک ک له شوون ماوه یگ بووگه خهسویره.

نهرا ی چوین دویهت و ریزگردن لهلی

ژیان عه بدولا

بیگومان په یوهندی ناونی دالگه یل و دویه ته یلیان بایه سه له بان بنه مایگ خوه شه ویسی و ریزگردن و دووسایه تی بووک، له ودهختیگ نه گهر هات و نهو جووره په یوهندی بووک و له ودهختیگ ک دویهت گه وراو هه راش بووک هسه یلی جویلیه یگ و هه ز که یگ سه روه خوه ییگ بیاشتووگ. نهجا لهو قوناغه دویهت نه هه میهت تاییهتیک دهیگه خوهی و رای و نهرا ی چوین خوهی دیریگ لهو چشته یله ک له مال ههس. لهو قوناغه له زوورم قسه یلی وهل باوگیا جفته، وهل له هه مان ودهخت زوورم نهو قسه یله له لای دایگ رته وکریهن، ک یهیش له یوا که یگ گرفت وکیشه له ناونی دایگ و دویهت روی به یگ وه سه بهب نه و هک هه ر دوگیان هان له یه ک مال و نهرا ماوه ی دیریگ وهیه که وه مینن، وه چه واشوه باوگ نهرا ماوه ی فره که میگ ها له مال و ماوه ی نه و نه یریگ هویچ جووره رخنه یگ له دویه ته ی بگریگ، دی هه ر له وهر نه و هیش زیاتر لهو ودهخت ک باوگی ها مال زاله و زیاتر مه یلی شکیه یگه لای باوگیا. لهی باوته وه دکتوره (ننشاد عزه دین) ماموستای زانست کوومه لایه تی له زانکو یا جامعه ی (مه نوفیه) ی مسری نویسیگ: بووک په یوهندی ناونی دویهت و دایگ وهک ره فیتی بووک، چوینکه ره فیتی مه رز خوهی دیریگ و هه ر لایه نیک و مه رز خوهی زانیک.

له ره فیتی په تیبیش بایه سه دویهت حورمهت دایگی بگریگ و دایگیش فره ده خالهت کار دویته گی نه که یگ، یهیش له ودهختیگ بونیات نریه یگ ک دایگ وه شیواز دروسیگ و خوهش رهفتاران ه ماملهت وهل دویه ته یا که یگ وهک ره فیتیگ. له هه مان ودهخت بایه سه نه و هیش له هویر نه وهدیم ک هویچ ودهختیگ دویهت نیه وگ ره فیتی دایگ ته نیا له مامله تکردن هه لسوکه هتکردن نه وگ وهلیا. نهجا هه ر له ی باوته وه دکتوره (ننشاد) نویسیگ: بایه سه دایگ فره وه ناقلیه وه ههول نه و به یگ گشت چشتیگ له باوهت دویه ته یه وه بیزانیک، وهل نه ک گشت چشتیگ له لای ناشکرا بکه یگ. راسه دویهت له قوناغ هه راشی چهن گوپرانکاریگ تیه یگه بانی و هه ز که یگ سه روه خوهی داشتووگ و نسیات وجود خوهی بکه یگ و فرده جار مکوره له بان را و نهرا ی چوینه یلی، چوینکه لهو قوناغه دویهت له بان گشت چشتیگ قسه ی خوهی هه رز که یگ و فرده جار هه ر له بان

قسه ی خوهی چووک و ئی حاله تیشه په ره سینیک له ودهختیگ نه گهر هات و نهو دویه ته تافانه یوی، وهل یهیش له یوا که یگ ناکووکو لهلی بکه یگه وهو لهی حاله تیشه بایه سه دایگ چه و دیری دویه ته ی بکه یگ و گشت هه ولیگ باریگه کار و ریز لهلی بگریگ تا نهو دویه ته هس و نه و هه بکه یگ ریز لهلی گریه یگ و هه ر جویر جار انیش خوه شه ویسه له لایان. له لایگ تره وه، دهر وینناسیل نویسن: بایه سه دایگ راسگوو بووک وهل دویه ته گی یا په یوهندی ره فیتی وهلیا داشتووگ و نه بایه س له وهر دم دویه ته گی وهل باوگیا درو و به یگ، وهل نه و هیشا بایه سه ههول نه و به یگ غه لهت لهلی روی نه یه یگ تا نهو دایگه س نگی که مه و نه وگ له وهر دم نه و دویه ته، نهجا تا تویه نیک ریز لهلی بگریگ له مال و له دهیشت و له لای ره فیتی و دووس و ناسیارو بووگه نمونه ی دایگایه تی له بان رووشنه ویری و تازه گی ری و سووز و خوه شه ویسی.

دو برا

شورپش. ش

نويش دو برا بويينه يه کيگيان دوه لاهمه من و نه وه که ی تریش فه قیر، تیکه ی زهوی وهل یهکا داشتن چینه خسته ی گهنم. گهنم سه ونز بوی و زیور د بوی و ناخری زهردهو بوی و هاته دره. ههر دو برا گهنم دره و نانه ی خهرمان، خهرمان کوتان و شهنی کردن و نانه ی ماسیه. یه شهو مانگه شهو چین ههر دو برا گهنم شه ریکی بهش بکه ن(له کوردهواری رسمه وه ختی ماسیه گهنم یا هویر ده دان نه لگرن له مانگه شهو چن نه رای وه باوهر و هیه دیرن بهر که مت که یگ)، کردنه ی ماسیه و هیشتنه ی جیه و چین نه را مال. شهو برای بوی چگله ک نه دار و فه قیر بوی له لای خوهی هویره و کرد، وهل خوهی و مت: م خو هه نایم فه قیر و نه دار یگم چ نه ی گهنمه داشتم و نیاشتم وه هالم فه رقی نیه که یید. وهل برا گم نایم ناواری گم و میواندارم که سی نیه ناسیگم و نیه تیه ده مال، بیلا بچم بی نه وه ک برا گم بزانیدن له ماسیه گه ی خوهم بکه مه مل ماسیه ی گهنم برا گم ما. یه واش له زیر جی نه لساو چی نه را سه ماسیه یل گهنم. وه پوتن له ماسیه ی گهنمه گه ی خوهی ههر پر کردو کرده ناو ماسیه ی برا گه ی و گهنم برا گه ی فه ره وه کرد و هات نه را مال. له ی لای شهو برای دوه لاهمه من ناو دار سفره شو وریش له لای خوهی فه ره و کرد و وه خوهی و مت: م خوو ده سم ره سیده ده سم و وه زم خاسه. بیلا بچم بی نه وه ی ک برا گم بزانیدن له گهنمه گه ی خوهم بکه مه ناو گهنم برا گم. برای دوه لاهمه من که فه ریا و چی نه را گیان ماسیه گهنم خوهی وه نه و پوته ک برا گه ی گهنم کرده ناو گهنم برای دوه لاهمه من، هه نه و پوته نه لگرت و له گهنمه گه ی خوهی کرده ناو ماسیه ی گهنم برا گه ی و پیشت وه ک شه که ت بوی هات نه را مال. شه وه کی قهرار بوی ههر دو گیان گوونی و هوور بووه ن ک ماسیه گهنمه گان داگرن و نه لگرنان له یرگ ته ماشا کردن و بهر وارد گرتن دین ههر دگ ماسیه ی گهنم چوی تیه نی(کانی) ناو ته قینه و وه کرده سه نه ی جیه خهرمانه یلا! ههر دگیان نوورسته یه ک و هویر له کار خوه یان له دویشه و کرده نو. له هالی ک هو یچ کامی یان نه زانسن نه وه ک تره ک چه کرده و له یه ک بی خوهر بوین له سوور متی ک ههر دگیان کار یه ک تره ک سر داسان خوه یان نه را نه وه ک تره ک و مت و مدل پاکییان و نییه ت خوه یان ناشرکرا کردن، نه جا وهل یهکا و متن(دو دل نه و یه ک رازی بوودن سیه می خوداس)؟!.

دکتور عمرو شه ریف ماموستای نه شته رگه ری له کولیز ته ندروسی زانکو یا جامعه ی (عهین شه مس) چهن راسییگ زانستی ناشرکرا کرده و، یه کمیان جیاوازی یگ ناشرکرای ناونی مه غز نه یل و مه غز پیاهیل بوی، ک مه غز پیاهیل قهواره (حجم) ی گه و راتره له مه غز نه یل، نه جا نه گهر مه غز پیاهیل (۱۳۵۰) گرام بووگ، نه وه مه غز زن ۱۵٪ له مه غز پیاهیل که متزه. نه جا وه ی دهر که فه تگه ک نویشیگ: *

* فام پیاهیل گور جتره له فام زن.

* پویکه و بوین مه غز پیاهیل سی وهرانوهر گور جتره له مه غز زن، و هیه یش زویتر پیر بووگ.

* ناست نه فتن له لای نه یل بهر زتره له پیاهیل چوینکه توانای نه فتن دهنک نرمیش دیریگ و هس وه گویریان له ری دهنک که یگ.

* پیاهیل زیاتر وهر گه ی دهنگه یل ههراسانکه ر گرن تا راده ی بهر زیگ.

* ناست دوینستن زن له تیه ریکی خاستره له پیاهیل و فره هسیارن

وهرهنگ فرمز.

* ناست دوینستن پیاهیل خاستره له نه یل له رووشنایی و تویه نیگ چشته یل هویر ده بکه یگه دی.

* وهر گیری نه یل وهرانوهر وه نه خوه شه یل که متزه له پیاهیل.

* نه یل هس تامکردنیان فره تره له پیاهیل.

* زن هس بووکردنی له پیاهیل فره تره.

* کاریگه ری ماده یل بیهووشکه ر له بان زن زیاتره و زویتر هووکاره ی بوون له پیاهیل.

* مه غز زن چلاکتره له مه غز پیاهیل له مه یان کار.

* نه یل زیاتر له پیاهیل تویش بیزاری و نارچه تی بوون.

* زن له پیاهیل زویتر هووکاره ی زوانه یل بووگ.

* پیاهیل له شماره کردن خاسترن له نه یل.

* ههر چهنی ک ههر دوگ ره گزه گه جیاوازی له هویره و کردن و مه غزیان هه س، وهل وهل نه وه یشا پیاهیل و نه یل نزیکن له تاقیه و کردن ناست مه غزیان وه گشتی.

جیاوازیه یل ناونی مه غز نه یل و پیاهیل

شادان

چه بکه م تا گشت لایگ رازی بکه م!

ماجد سویره مه پری

خونه وار ديل نه زيز

له وساوو ناده ميزاد له ژيان ته نيایي دهره باز بويه وتويه ننگه ژيان هاو بهش دامه رزنيگ وبتويه نيگ يه ك زه مينه يگ نه را وه به كه و سازيان خواهش بکه يگ و وهی جووره بره سيگه بينا كرن زيار و شارساني نسانى ، يه ك زووران و ناكووكي يگ له ناوونى خواست كوومه لگا وخواست تاكه كه س په يابويه ، وه شيويه يگ ك فره جار هويچ جوورى له يه ك حال بويين ته مام يگ په يا نهويه له ناوونى ههردوگ تاى ئى هاوسه ننگى يا معاده له، له و مر نهوه له كه له پوور وكتوور و نه ده بيات گشت ملله ته يل دونيا په نديگ هاو بهش په يا بويه ك ئوي شيگ : رازى كردن گشت كه سيگ مه حاله.

له ميرات كه له پوورى خوه مانيش فره وه سه رها ت ومه ته ل مه عنادار ها تگه ك هه ول له تيان درياگه نه را شيه و كرن ئى راسى حاشاهه ل نه گره، و گشت مان وه سه رها ته گه ي مه لا نه سه ردين ها هو يرمان ك رووژى له رووژان برياردا خوه ي و كوره گه ي بچن نه را بازار و نه را ئى مه به سه برياردان وه كوول خه رده گه يه و ريگه ي سه فنه ريان وه ره و شار بوورن و له دم ري مه لا خوه ي سووار خه رده گه بوى هيش ت كوره گه ي وه پياده يي وه شوونيه و ري بکه يگ ، وه لى هي مان دو سى فه رسه خ نه ورين ، ك كابر ايگ ته قيا پيانه وه و و ت: تو بز ان ئى كابر اى خودامه ناسه چو ين خوه ي سووار ئى خه ره بيه و هيش تيه ئى منال به سه زوانه وه شوونيه و وه دوه دوه وان وه سه سه هه س ري بکه يگ، مه لاي ش شهر م گرده ي و ده سيگ ها ورده ريش خوه ي و ت : وه لا برا دياره قسه ي ئى كابر ا ري دير يگ ، بيلا خوه م داوهم ز و كوره گه م سووار بکه م، فره وه يي نه چى كابر ايگ تر ته قيا پيانه وه و ت : تو ته ماشاى ئى كابر اى كه من ه قله بکه م ، ئى كور جاي ل جوان وه وه تن داره سووار خه رده گه كرده و خوه ي وه ي ريش چه رمگى و كه مزو وري به وه وه پياده يي ري كه يگ!!، ئى جاري شه مه لا چويه فكر قسه گان ئى كابر ا و برياردا خوه ي له وه ركه و كوره گه ي له پشت كه سووار خه ر بوون و بچن ، وه ي جووره چهن فه رسه خي گتر برين و له ي نانه كابر ايگ تر تو ي شيان ها ت و تا چه وى كه فته پيان و ت : ده ك وه نه عله ت خودا بچين ، كوره ئيوه نه را نه وه نه بي مرو ه تين وشه رم له خوداى گه ورا نيه كه ين وتوو زيگ رحه م وه حال ئى خه ر به سه زووانه نيه كه ين!! مه لا ك ئى قسه يله ژنه ه ت فه يري ته و به نه سه ت غف يرو لا كرد و روى كرده كوره گه ي و و ت: رووله داوهم ز بيلا عالم كه م له لي مان بگرن، به و بيلا هو چا نيگ بيه مينه ئى خه ر به سه زووانه و خوه مان وه پاي خوه مان ري بکه يمن، چشتيگ نه مه نيه بره سي منه بازار شار !.

وه ختى وه و شيوه ره سينه په ر شار مه ردم چه وى كه فته پيان فه يريگ وه پيان خه نسنن وتويله كى كردن و وتن : به ونه ديار ئى كابر اى ده يش ته كى نه فامه، ك ئى هه مگه ري دو ير و دري زه وه پا بريه نه را شار ، له وه ختيگ ك ئى خه ر خاس و چا خ ومه سه ها وه يي ، ناخر كابر ا ، خود و توين ته وه س وجه ه نم، نه ي كه مى رحه م بكر ديا يده حال ئى منال به سه زووانه و سووار ي بكر ديا يد، وه لا برا راسه ئوي شن نه قل گه وه ره!!.

شهو ي سه رد شه وان سه رد خه وم سه رد سر كرديه
له گوور نا ئو ميدي ته رم دم ده كرديه
خودا بره س وه دادمان له وشكه سال و قه يت وقر
له ي سارده جاره هه ركه سي ناگر له لاي گر كرديه
تابووت و مه رگ وبار خه م ده سه ات ئى ده و رانه سه
شايخ نرا شيخان شار جانتا له زه ر پر كرديه
نماز پا ك نرا خودا له هو يرمانه و برديه
كتاو شيعر ناشقى ئى بي خودا شر كرديه
مه نووره ده ر كه سي نيه تبه ي نرا نجات تو له شه و
چرا ك زمسان سته م سيم رخ گه ر كرديه
سروود نا ئو ميدي نه ر له قورن دل دراي وه ده ر
ميينى ك دانگ زه مان له وه خت زا مر كرديه
له ترس گيان وخه وف نان كار وه چايي ها تبه
مه لا له مه كته و نه ده ب زوان دل بر كرديه
هه راس شيخ وتيخ وميخ له شار و شاخ و داخ و باخ
شه وه له ي شه رار شه وكوشى سيه وسه رد و سر كرديه
مه كه ف له پا نه گه ر ك شه و سه نگين وسه رد و سا كته
هه لس بز ان ك رووژ نوو ده وار شه و شر كرديه

غه زه ل ژان

موخه مه د خه سته ئى نيا